

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Katedra studií občanské společnosti

Občanské sdružení jako nástroj ochrany kulturní památky

Diplomová práce

Vypracoval: Bc. Štěpán Procházka

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lenka Deverová

Praha 2010

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce JUDr. Lence Deverové za inspiraci pro tuto diplomovou práci a za podporu a pomoc při samotném psaní. Dále děkuji Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič Ph.D. za její cenné připomínky k práci. V neposlední řadě děkuji svým blízkým za podporu a trpělivost.

Obsah

Abstrakt.....	6
Klíčová slova	6
Summary.....	7
Keywords	7
I. Úvod.....	8
Výzkumné otázky.....	9
Hypotézy.....	9
Metody.....	10
Struktura práce.....	10
I. Teoretická východiska	12
1. Vymezení pojmů památka a památková péče.....	12
1.1 Co jsou památky?	12
1.2 Proč chránit památky.....	14
1.3 Krátce z historie památkové péče	14
2. Systém památkové péče.....	15
2.1 Struktura systému památkové péče.....	15
2.2 Práva a povinnosti vlastníka kulturní památky	15
2.2.1 Práva vlastníka kulturní památky	16
2.2.2 Povinnosti vlastníka kulturní památky	16
2.3 Postup při obnově kulturních památek.....	18
3. Pražské viniční usedlosti a usedlost Bulovka	20
3.1 Pražské viniční usedlosti	20
3.2 Usedlost Bulovka	22
3.3 Současný stav usedlosti Bulovka	23
4. Občanská společnost a občanský sektor	24
4.1 Občanská společnost podle Ernesta Gellnera	26
4.2 Pojetí občanského sektoru u Jana Sokola.....	28
4.3 Strukturálně-operacionální definice občanského sektoru	29
II. Aplikovaná část.....	31
1. Právní předpisy upravující památkovou péči v ČR	31
1.1 Ústava České republiky.....	31
1.2 Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.....	31
1.3 Připravovaný zákon o památkové péči	32
2. Organizace občanského sektoru a péče o památky.....	35
2.1 Nadace.....	35
2.1.1 Silné stránky	38
2.1.2 Slabé stránky.....	39
2.1.3 Vyhodnocení.....	40
2.2 Nadační fond	41
2.2.1 Vyhodnocení.....	41
2.3 Obecně prospěšná společnost.....	42
2.3.1 Silné stránky	44

2.3.2	Slabé stránky	44
2.3.3	Vyhodnocení	45
2.4	Občanské sdružení	45
2.4.1	Základní principy spolkového práva.....	46
2.4.2	Založení občanského sdružení	47
2.4.3	Podnikání občanských sdružení.....	49
2.4.4	Občanská sdružení v procesu ochrany památek	50
2.4.5	Občanské sdružení a památková ochrana	51
2.4.6	Silné stránky	53
2.4.7	Slabé stránky	54
2.4.8	Vyhodnocení	55
3.	Přehled dotačních zdrojů v oblasti obnovy kulturních památek.....	57
3.1	Programy na opravu a záchranu nemovitých kulturních památek poskytované státem či Evropskou unií.....	60
3.2	Programy na opravu a záchranu nemovitých kulturních památek poskytované nadacemi a nadačními fondy.....	63
III.	Závěr	65
IV.	Seznam použité literatury a zdrojů	68
V.	Přílohy.....	74
	Příloha č. 1: Modelové stanovy občanského sdružení.....	74
	Příloha č. 2: Návrh na registraci sdružení	80
	Příloha č. 3: Zápis přípravného výboru	82
	Příloha č. 4: Zpráva z praxe v Klubu Za starou Prahu	84
	Příloha č. 5: Seznam nadací a nadačních fondů poskytujících dotace na opravu památek.....	91
	Slovník důležitých pojmů	97
	O autorovi	99

Abstrakt

Diplomová práce „Občanské sdružení jako nástroj ochrany kulturní památky“ se zabývá možnostmi organizací občanského sektoru v oblasti ochrany kulturních památek na příkladu usedlosti Bulovka v Praze 5.

V teoretické části jsou stručně představeny koncepty památkové ochrany, teorie památkové péče a historie usedlostí v Praze. Zároveň jsou uvedena teoretická východiska potřebná pro další analýzu a koncepty občanského sektoru a neziskových organizací. Aplikovaná část se vztahuje ke kulturní památce usedlost Bulovka na Praze 5 a možnostem její památkové ochrany prostřednictvím organizací neziskového sektoru. V první části je provedena rešerše organizací občanského sektoru (občanské sdružení, nadace, nadační fond a obecně prospěšná společnost) a analýza jejich možností při ochraně nemovité kulturní památky. Za nejvhodnější typ organizace pro ochranu kulturní památky usedlost Bulovka je podle stanovených kritérií vyhodnoceno občanské sdružení. Dále jsou podrobněji představeny možnosti občanského sdružení a uveden přehled současných dotačních titulů dostupných pro organizace pečující o kulturní památky na území města Prahy.

Klíčová slova

- Památka
- Památková péče
- Usedlosti
- Usedlost Bulovka
- Občanské sdružení
- Památkový zákon
- Dotace

Summary

The dissertation is dealing with opportunities which are available for non-for profit organizations in the field of cultural heritage protection. The example being studied is the farmhouse Bulovka, which is a protected cultural heritage site located in the district of Prague 5. The dissertation is divided into theoretical and empirical parts. The theoretical part describes the main points of cultural protection theory and gives a short introduction into the history of farmhouses in Prague. It also describes the basic concepts of civil society. The empirical part is mapping the legal background of cultural heritage protection by introducing the laws which are currently used in this field. The crucial part compares various civil society organizations and assesses their ability to effectively protect the farmhouse Bulovka. The main criteria are an ability to apply for the grants offered by various foundations and other institutions. As a result, a list of available funding programs for cultural heritage protection is presented, which can be used for the protection of the farmhouse Bulovka.

Keywords

- Historical monument
- Monument preservation
- Farmhouse
- Bulovka farmhouse
- Civic association
- Monument protection law
- Grants

I. Úvod

Tématem diplomové práce „Občanské sdružení jako nástroj ochrany kulturní památky“ je analýza možností různých typů organizací občanského sektoru v oblasti ochrany kulturních památek. Konkrétně se práce vztahuje ke kulturní památce usedlost Bulovka na Praze 5 a možnostem občanského sdružení k její památkové ochraně a zachování její existence.

V České republice došlo po roce 1989 k celkové obnově a rehabilitaci neziskového sektoru. V československém a později v českém právním řádu se objevily nové právnické osoby jako je nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost a občanské sdružení. Společným rysem těchto právnických osob je, že nejsou zakládány a provozovány za účelem podnikání a dosahování zisku. Z tohoto specifického rysu plyne časté označení těchto právnických osob jako neziskové organizace, či v jiném pojetí, organizace občanského sektoru. Kromě rysu neziskovosti nesou tyto organizace taktéž své vlastní poslání, které může být všeobecně či vzájemně prospěšné. V současné době působí v českém prostředí řada organizací občanského sektoru, jejichž posláním je péče o kulturní památky a jejich ochrana. Každý z typů těchto organizací má své silné a slabé stránky ve vztahu k naplnění svého poslání. V rámci povinné praxe během magisterského studia občanského sektoru jsem absolvoval praxi v občanském sdružení Za Starou Prahu, jehož posláním je ochrana kulturních památek na území hlavního města Prahy. Zkušenost s fungováním tohoto sdružení podnítila můj zájem o problematiku památkové péče a roli neziskových organizací v tomto procesu.

Cíl této práce, studium a srovnání možností organizací občanského sektoru v oblasti ochrany kulturních památek, je motivován také osobní snahou zorientovat se v dané problematice a blíže si osvojit problematiku péče o památky prostřednictvím neziskových organizací. Pro aplikaci analýzy srovnání a vyhodnocení možností organizací občanského sektoru k ochraně památek zvolil autor místo svého bydliště – usedlost Bulovka v Praze. Usedlost Bulovka je od šedesátých let minulého století evidována jako kulturní památka, přičemž rodina autora zde žije již od roku 1910. Část usedlosti je vlivem historických událostí spravována občanským sdružením, jehož posláním je sportovní činnost. Ochrana usedlosti jako památky se v jeho rukou dostává

až na druhou kolej. Případná angažovanost nově ustaveného občanského sdružení v památkové ochraně usedlosti by mohla napomoci jejímu zachování a zvelebení. Tato práce by měla napovědět, zda je tento předpoklad oprávněný a splnitelný a nabídnout konkrétní možnosti postupu při založení občanského sdružení za účelem ochrany dané památky.

Cílem této práce je analýza možností záchrany kulturní památky prostřednictvím organizací občanského sektoru. Základní výzkumnou otázkou je, jaké jsou možnosti jednotlivých typů neziskových organizací v této oblasti a který typ organizace je pro daný účel nejvhodnější. V první řadě je nutné analyzovat možnosti všech typů organizací občanského sektoru v oblasti péče o kulturní památky, to znamená popsat a definovat silné a slabé stránky jednotlivých typů neziskových organizací (nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost, občanské sdružení) v procesu ochrany památek. Analýza silných a slabých stránek organizací je (pro větší názornost) vztažena k finanční a organizační náročnosti daného typu organizace a k možnostem přístupu k dotačním titulům vhodných k realizaci jejího poslání. Klíčovým požadavkem je schopnost daného typu organizace naplňovat předem definovaný cíl, totiž péči a ochranu kulturní památky usedlost Bulovka. Na základě této analýzy se pokusím potvrdit hypotézu, že nejvhodnější právní formou pro plnění stanoveného záměru je občanské sdružení.

Výzkumné otázky

- Jaké jsou možnosti organizací občanského sektoru v oblasti ochrany kulturních památek?
- Který z typů organizací občanského sektoru je nejvhodnější pro účely ochrany a záchrany kulturní památky?

Hypotézy

- Nejvhodnějším typem neziskové organizace pro účely ochrany kulturní památky je občanské sdružení.

- Občanské sdružení je v porovnání s ostatními organizacemi občanského sektoru administrativně nejméně náročným typem organizace s relativně snažším přístupem k finančním zdrojům.

Metody

- Rešerše organizací občanského sektoru – nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost, občanské sdružení.
- Analýza dokumentů upravujících problematiku péče o památky – Zákon o památkové péči a jeho připravovaná novelizace.
- Komparace organizací občanského sektoru ve vztahu k naplnění cíle ochrany kulturní památky na základě stanovených kritérií – administrativní a finanční náročnost daného typu organizace a možnosti přístupu k finančním zdrojům.
- Případová studie pro konkrétní památku – usedlost Bulovka. Vytvoření modelových stanov a zakládajících dokumentů.
- Rešerše dostupných titulů pro organizace zabývající se ochranou památek.

Struktura práce

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části, teoretickém úvodu, jsou vysvětleny klíčové pojmy charakteristické pro celou práci. Nejdříve jsou vymezeny pojmy památka a památková péče, dále jsou představeny koncepty památkové ochrany a práva a povinnosti vlastníků památek. Následuje stručný popis památky, ke které se práce vztahuje, tedy usedlosti Bulovka na Praze 5. Pro uvedení do tématu je rovněž zmíněno téma pražských usedlostí obecně a především je stručně představen koncept občanského sektoru a neziskových organizací. V empirické části práce je uvedena rešerše vybraných typů organizací občanského sektoru: občanského sdružení, nadace, nadačního fondu a obecně prospěšné společnosti. Obecné možnosti ochrany nemovité kulturní památky jsou aplikovány na konkrétní případ usedlosti Bulovka. Jednotlivé typy organizací jsou srovnávány podle vhodnosti pro ochranu kulturní památky usedlosti Bulovka. S ohledem na výsledek tohoto srovnání jsou podrobněji představeny možnosti občanského sdružení. Pro doložení možností organizací občanského sektoru v péči o památky je uveden přehled současných dotačních titulů dostupných především pro občanská sdružení pečující o kulturní památky na území hlavního města Prahy. Výsledkem

aplikační části analýzy jsou rovněž modelové stanovy a dokumenty potřebné k založení občanského sdružení, jehož cílem je ochrana kulturní památky usedlost Bulovka. Tyto dokumenty jsou součástí příloh diplomové práce.

V teoretické části práce jsou představeny koncepty památkové péče a občanské společnosti. Každé z těchto témat by vydalo na několik samostatných diplomových prací či odborných knih. Při studiu pramenů jsem narazil i na samostatný obor Filosofie památkové péče, nemluvě o tom, že studiu občanské společnosti je věnován celý magisterský obor. Vzhledem k zaměření mé práce jsem se problematikou památkové péče a občanské společnosti zabýval v míře nutné pro uvedení tématu do patřičných souvislostí. Teoretická část práce věnovaná povaze a teorii památkové péče je tudíž pouze úvodem do dané problematiky. Pro potřeby této práce, ale představuje a propojuje relevantní východiska a koncepty, které jsou nezbytné pro následující analýzu.

I. Teoretická východiska

1. Vymezení pojmů památka a památková péče

1.1 Co jsou památky?

V úvodu práce, zabývající se možnostmi ochrany památek je nejprve nutné vymezit, co je to památka a proč vlastně mluvíme o památkové péči a ochraně. Jak tedy definovat památku? Abychom mohli dané téma uchopit a pracovat s ním, bude v následující části uveden základní výklad toho, co je to památka a s ní související památková péče.

Slovník památkové péče definuje pojmy památka a památková péče takto: „Věc nebo myšlenka uchovávaná na paměť či upomínku někoho, něčeho. V obecném významu se může jednat o památky osobní, rodinné, apod. Zpravidla jsou však tímto zkráceným názvem míněny kulturní památky, jejichž zachování je společenským zájmem a které jsou předmětem památkové péče. Kulturní památka je pak objekt či předmět, který jako doklad vývoje společnosti má takové hodnoty a význam, že jeho funkční uplatnění a uchování příštím generacím se stalo celospolečenským zájmem a potřebou. Za památku se považuje také soubor statků a věcí, i když některé z nich samy o sobě nejsou památkami.“ Památková péče je následně vymezena jako soustava činností a opatření směřujících k uchování kulturních památek a k jejich organickému začlenění do života společnosti.¹

Současný památkový zákon považuje za kulturní památku „nemovité i movité věci, popřípadě jejich soubory, které pro jejich historickou hodnotu za kulturní památku prohlásilo Ministerstvo kultury ČR, a jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek ČR.“² O tom, zda je věc ve smyslu památkového zákona považována za kulturní památku, není tedy rozhodující její kulturní hodnota, ale skutečnost, zda je zapsána do Ústředního seznamu kulturních památek.

Připravovaný zákon o památkové péči uvádí, že památky jsou nejnázornější doklady národní historie, specifičnosti a jedinečnosti kultury dané země. Památky a památkově

¹ Vinter, Václav. 1983. *Stručný slovník památkové péče*, Ústí nad Labem: s.n.

² Zákon č. 20/1987 Sb., o památkové péči.

chráněná území jsou v něm popsány jakožto nositelé informací o předchozích generacích lidského rodu. Cílem památkové péče je uchovávat pro následující generace specifickou součást kulturního bohatství společnosti, pokud možno v původním prostředí a v původním stavu na principu trvale udržitelného rozvoje společnosti, což je možné jen díky omezování negativních vlivů na kulturní dědictví. Negativním vlivem je pak myšleno nejen životní prostředí, ale i vlastní užívání památek.³

Průručka pro vlastníky památek vydaná pražským magistrátem uvádí i důvody, proč o památky pečovat a chránit je. „Kultura je mimořádně důležitou součástí lidstva, součástí tak starou jako je lidstvo samo. Jde bezesporu o významný prvek života občanské společnosti, který se základním způsobem podílí na jejím růstu. Přispívá k rozvoji intelektu, morálky i emocí každého člověka bez výjimky a v tomto smyslu plní nezastupitelnou funkci. Jednu z nejvýznamnějších částí kulturního bohatství národa tvoří jeho památkový fond, jehož přínos plyne z jeho hodnot historických, uměleckých, estetických, památkových i užitkových. Nejdůležitějším důvodem zachování a ochrany památkového fondu je však nesporně jeho skryté, avšak všudypřítomné působení na člověka, na jeho nálady, emoce i intelekt.“⁴

Z výše uvedených definic pojmu památka a památková péče je patrné, že ačkoli se liší v detailech a způsobu podání, jsou shodné v základních rysech, kterými jsou odkaz na kulturu a historii místa a společnosti.⁵ V podobném duchu vyznívají definice podané naším současným památkovým zákonem, budoucím památkovým zákonem i místními vyhláškami, které upravují problematiku památkové péče. Pro potřeby této práce budou k definování kulturních památek, památkové péče a ostatních relevantních termínů používána vymezení podaná v platném zákoně o Státní památkové péči z roku 1987. Další popis a podrobnější informace k tomuto zákonu jsou uvedeny v páté kapitole, která se věnuje právním předpisům, které upravují problematiku památkové péče v ČR.

³ http://www.restauro.cz/archiv/080403_RIA_Pamatky_final.pdf, Hodnocení dopadu regulace pro nový památkový zákon (cit. 21.6.2010)

⁴ <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2273>, Kulturní památky a péče o ně (cit. 14.8.2009)

⁵ To že odpověď na základní otázku – co je památka není jednoznačná je podle mne pochopitelné a ospraveditelné i z toho důvodu, že existuje dokonce samostatný vědní obor "filosofie památkové péče". (pozn.autora)

1.2 Proč chránit památky

Po vymezení termínů památka a památková péče, je na místě také otázka, proč se památkami zabývat a proč usilovat o jejich ochranu.

Patrně nejpádňjším důvodem ochrany památek je již po generace sdílené přesvědčení, že umělecké (ale také historické, technické, archeologické, přírodní a další památky) po staletí obohacují dochované životní prostředí historických sídel a krajiny a přispívají tak k obecné vzdělanosti a všestrannému rozvoji národa. Úroveň péče o památky může být mimo jiné i dokladem vyspělosti společenského systému a demokracie v dané zemi.⁶

V současné době se však do popředí dostává i konkrétnější a pragmatičtější důvod. Kulturní památky a památkově chráněná území (památkové rezervace a památkové zóny) jsou v České republice jedním z nejvýznamnějších cílů domácího a zejména cizineckého cestovního ruchu. Jsou jakýmsi ekvivalentem českého „moře“ a mohou podstatným způsobem napomáhat, obdobně jako v sousedním Rakousku nebo Bavorsku, k prosperitě národního hospodářství.⁷

1.3 Krátce z historie památkové péče

Myšlenka ochrany památek není nová a nevznikla sama od sebe. V následujícím oddíle proto uvádím stručný nástin historického vývoje památkové péče v prostředí střední Evropy (Rakouska-Uherska), respektive dnešní České republiky.

Institucionalizovaná ochrana památek se v Evropě rozběhla společně s procesem industrializace, kdy došlo k překotnému rozvoji měst, který byl spojen s demolicemi původní zástavby. Tehdejší obyvatelé si uvědomovali jedinečnost památek, které dokládaly schopnosti a myšlení předchozích generací a usilovali o jejich zachování dalším generacím jakožto zdroje poznání národních dějin. Na území tehdejší habsburské monarchie, a tedy i v českých zemích, vznikly nejstarší obecně závazné předpisy na ochranu památek v době vlády císařovny Marie Terezie (1740-1780). Pravidelný výkon památkové péče byl posléze zajišťován prostřednictvím specializovaného odborného

⁶ <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2273>, Kulturní památky a péče o ně (cit. 15.8.2009)

⁷ <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2273>, Kulturní památky a péče o ně (cit. 15.8.2009)

orgánu - Ústřední komise pro zjišťování a zachování stavebních památek, založené v roce 1850. V Československu byl po roce 1918 dřívější systém rakousko-uherské památkové péče dále rozvíjen. Byly založeny první samostatné státní památkové úřady a byly dále zdokonalovány způsoby evidence a dokumentace památek.⁸

Středoevropské tradice se uplatňují v naší památkové péči i nadále. Avšak stále významnější úlohu má dnes také rozvíjející se mezinárodní spolupráce. Česká republika přistoupila v roce 1991 k *Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví*. Od roku 2000 je pro nás závazná *Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy*.⁹

2. Systém památkové péče

2.1 Struktura systému památkové péče

Současný stav památkové péče v České republice je do značné míry poznamenán dědictvím komunistické éry, kdy byla památková péče svěřena pouze do kompetence státu. Ústředním řídicím pracovištěm systému státní památkové péče v České republice je Odbor památkové péče Ministerstva kultury. Tento odbor plní převážnou část úkolů stanovených zákonem o státní památkové péči. Odbor památkové péče rozhoduje o tom, zda a která movitá či nemovitá věc bude či nebude prohlášena za kulturní památku. V případě, že se tak stane, určuje rovněž rozsah ochrany a její pravidla. V souladu s programy, které řídí, pak odbor poskytuje finanční podporu, prohlašuje věci a jejich soubory za kulturní památky a ruší prohlášení věci za kulturní památku. Dále mimo jiné poskytuje dotace na podporu záchranných prací a zpracovává návrhy koncepcí rozvoje památkové péče.¹⁰

2.2 Práva a povinnosti vlastníka kulturní památky

V předchozích oddílech byly ve stručnosti popsány systémy a právní zakotvení památkové péče v České republice, což nyní otevírá klíčový aspekt památkové péče, který představují samotní vlastníci kulturních památek.

⁸ <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1108734974.upl&ANAME=privlpam.pdf&MODNAME>, Příručka vlastníka kulturní památky (cit. 15.8.2009)

⁹ <http://www.npu.cz/pp/dokum/legisl/umlarcheol/>, Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (cit. 16.8.2009)

¹⁰ <http://www.mkr.cz/scripts/detail.php?id=427>, Činnost odboru památkové péče (cit. 25.11.2008)

Péči o zachování kulturních památek nelze z právních důvodů zajišťovat jinak než prostřednictvím jejich vlastníků. Základní podmínkou přitom je, aby vlastník přijal svoji zodpovědnost za uchování souhrnné hodnoty vlastního majetku a s tím spojená určitá omezení v nakládání s ním. Tato omezení však nemohou být a nejsou stanovena libovolně, ale vycházejí ze základních principů zakotvených v *Listině základních práv a svobod*, zejména z jejího článku 11, který upravuje zásadu, že vlastnictví zavazuje a nesmí být zneužito na újmu práv jiných osob nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy, a dále článku 35, podle něhož nesmí nikdo při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.¹¹

2.2.1 Práva vlastníka kulturní památky¹²

Podle zákona o státní památkové péči mají vlastníci kulturních památek právo na bezplatnou odbornou pomoc příslušného Národního památkového ústavu. V případě obnovy kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi („restaurování“), může vlastník kulturní památky požádat Národní památkový ústav, aby za něj bezplatně zpracoval žádost o restaurování této kulturní památky. Vlastník kulturní památky má rovněž právo požádat o příspěvek na zvýšené náklady spojené se zachováním a obnovou kulturní památky a má také právo na úlevy na daních. V oblasti nepřímé finanční pomoci státu vlastníků kulturních památek jsou některými daňovými předpisy stanovena osvobození od daní a další daňová zvýhodnění.

2.2.2 Povinnosti vlastníka kulturní památky¹³

Vlastník kulturní památky je podle § 9 zákona o státní památkové péči povinen o svoji kulturní památku pečovat, to znamená udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před

¹¹ <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1108734974.upl&ANAME=prirvlpam.pdf&MODNAME>, Příručka vlastníka kulturní památky (cit.16.8.2009)

¹² <http://www.dotace-na-pamatky.cz/informace-o-nakladani-s-kulturnimi-pamatkami/prava-a-povinnosti-vlastnika-kulturni-pamatky.htm> (cit.16.8.2009)

¹³ <http://www.dotace-na-pamatky.cz/informace-o-nakladani-s-kulturnimi-pamatkami/prava-a-povinnosti-vlastnika-kulturni-pamatky.htm> (cit. 16.8.2009)

ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Může ji užívat pouze tak, aby ji užíváním nepoškozoval, tedy pouze způsobem, který odpovídá technickému stavu, památkové hodnotě a významu kulturní památky. Povinnost pečovat o svou kulturní památku a chránit ji nese vlastník na své náklady.¹⁴

Jaké jsou nejdůležitější povinnosti vlastníka kulturní památky?

- Bez zbytečného odkladu každé ohrožení nebo poškození kulturní památky oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Jde-li o nemovitou kulturní památku, která je stavbou, vyrozumí též stavební úřad.
- Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí, je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností a jde-li o národní kulturní památku, závazné stanovisko krajského úřadu.
- Pro vlastníka (správce, uživatele) nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu nemovité kulturní památky nebo nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace, nebo památkové zóny, platí povinnost žádat o závazné stanovisko v případě zamýšlené stavby, stavební změny nebo udržovacích prací na této nemovitosti.
- V případě zamýšleného prodeje (úplatného převodu vlastnictví) movité kulturní památky nebo národní kulturní památky je vlastník povinen ji přednostně nabídnout Ministerstvu kultury ke koupi, s výjimkou prodeje mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky.
- Vlastník, který kulturní památku převádí na jiného, někomu přenechává k dočasnému užívání nebo předává k provedení její obnovy nebo k jinému účelu,

¹⁴ Příručka vlastníka kulturní památky, <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2273>, (cit. 16.8.2009)

je povinen toho, na koho věc převádí nebo komu ji přenechává nebo předává, uvědomit, že věc je kulturní památkou.

- Vlastník je povinen oznámit odborné organizaci památkové péče (Národní památkový ústav) každou změnu vlastnictví (správy, užívání) kulturní památky nebo její přemístění. Oznámení musí učinit vlastník kulturní památky nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy ke změně došlo.
- Vlastník je povinen umožnit osobám pověřeným orgány státní památkové péče vědecký výzkum kulturní památky, popřípadě pořízení její dokumentace.

2.3 Postup při obnově kulturních památek¹⁵

Klíčovým nástrojem pro zachování kulturních památek je jejich obnova. Podle zákona o státní památkové péči se obnovou rozumí každá údržba, oprava, rekonstrukce, restaurování nebo jiná úprava kulturní památky nebo jejího prostředí. Za jinou úpravu kulturní památky se přitom považuje modernizace budovy při nezměněné funkci nebo využití kulturní památky a dále její nástavba nebo přestavba.

Proces obnovy památky se z pohledu vlastníka skládá z následujících kroků:

1. Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést její obnovu, je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko příslušného městského úřadu (obecního úřadu, obce s rozšířenou působností), nebo krajského úřadu, jde-li o národní kulturní památku. Tam se také může seznámit s odborně metodickými publikacemi vydávanými odbornou organizací státní památkové péče pro zajištění nejvhodnějších postupů obnovy kulturních památek.

2. Úřad vydá závazné stanovisko po písemném vyjádření (odborném posudku) odborné organizace státní památkové péče. V tomto závazném stanovisku se vyjádří, zda vlastníkem navrhované práce jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné, a stanoví základní podmínky, za nichž lze tyto práce dále připravovat a provést.

¹⁵ <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=227>, Příručka vlastníka kulturní památky (cit.16.8.2009)

3. Jedná-li se o rozsáhlejší stavební obnovu nemovité kulturní památky, je pro vlastníka výhodné, když požádá úřad o vydání závazného stanoviska nejprve k záměru obnovy. V případě rozhodnutí o přípustnosti tohoto záměru vlastník zpracuje projektovou dokumentaci obnovy již podle předem stanovených podmínek, a tak má jistotu, že své finanční prostředky vkládá do přípravy obnovy kulturní památky hospodárným způsobem.

4. Přípravnou a projektovou dokumentaci obnovy projedná v průběhu jejich zpracování vlastník nebo projektant se specialisty v odborné organizaci státní památkové péče z hlediska plnění podmínek stanovených v závazném stanovisku. Přitom je vlastníku poskytována bezplatná odborná pomoc, potřebné podklady a informace z průzkumů, výzkumů a archivované dokumentace. (Zákon nevylučuje ani případ, kdy je nutné zpracovat k základní projektové dokumentaci ještě podrobnou dokumentaci pro určité druhy zásahů nebo postupů při obnově kulturní památky.) Odborná organizace státní památkové péče zpracovává svůj odborný posudek písemně ke každé dokončené dokumentaci obnovy.

5. Jedná-li se o obnovu kulturní památky nebo jejích částí, jež jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, smí ji provádět pouze restaurátor vykonávající svoji restaurátorskou činnost na základě zvláštního povolení vydaného Ministerstvem kultury.

6. Vlastník kulturní památky předá jedno vyhotovení dokumentace obnovy kulturní památky Národnímu památkovému ústavu na základě jeho vyžádání pro archivní účely.

3. Pražské viniční usedlosti a usedlost Bulovka

3.1 Pražské viniční usedlosti

Aby bylo možné konkrétně aplikovat poznatky získané v této práci s ohledem na její deklarovaný cíl (cílem – zmapování možností ochrany kulturní památky prostřednictvím organizací občanského sektoru), byla jako modelový příklad zvolena usedlost Bulovka na Praze 5.

Usedlost Bulovka je v seznamu kulturních památek vedena jako viniční usedlost. Jedinečnost této památky, ale i důvod proč je zařazena v seznamu kulturních památek, je dána jednak jejím stářím a rovněž tím, že její charakter městské viniční usedlosti zůstal po dobu posledních dvou set let téměř nezměněn. Vzhledem k tomu, že viniční usedlosti jsou v rámci města Prahy poměrně bohatě zastoupeny, ale přesto jsou opomíjeny a poměrně málo známé, uvádím zde některé jejich základní rysy a stručný nástin jejich historického vývoje. Při kompilaci následujících informací jsem vycházel především z informací webového portálu města Prahy věnovanému pražským usedlostem¹⁶ a z knih *Pražské usedlosti a vinice*¹⁷ a *Pražské usedlosti*.¹⁸

Pražské usedlosti jsou určitou zvláštností příměstského osídlení. Protože jde velmi často o stavby postavené při někdejších vinicích, užívá se pro ně někdy i přívlastku viniční. Z více než tří set příměstských usedlostí, které existovaly ve většině případů ještě v 19. století, se jich dodnes zachovalo jen několik desítek. Hospodářské dvory, obytné budovy i letní sídla, situovaná kdysi za hradbami pražských měst, se většinou nacházejí v katastrech Smíchova, Košíř, Dejvic, Dolní Šárky, Břevnova, Troje a Libně.

Podle dochovaných záznamů se vinice v pražském okolí nacházely již v 11. století, ale jen ojediněle a nehrály velkou roli. Za vlády Přemysla Otakara II. došlo k jejich rozšíření, a to zřejmě pod vlivem tehdejšího teplejšího podnebí. Velký zvrat a rozmach pražského vinařství nastal za vlády Karla IV., který dal do Čech přivést révu z Rakouska a Burgundska a nechal jí osázet pražské okolí a oblast kolem Karlštejna. Rozkvět vinařství kolem Prahy byl však přerušen husitskými válkami, za kterých byly

¹ <http://pamatky.praha-mesto.cz/PAMATKOVY-FOND/Usedlosti-na-uzemi-hlavniho-mesta-Prahy>, Usedlosti v Praze a jejich lokace (cit. 18.8.2009)

¹⁷ Tomková, Jarmila. 1995. *Pražské usedlosti a vinice*. S.l.: s.n.

¹⁸ Laštovková, Barbora., Kořátko, Jiří. 2001 *Pražské usedlosti*. Praha: Libri.

vinice zpustošeny a ležely dlouhá léta ladem. Další období rozkvětu zažily vinice až od poloviny 15. století do začátku třicetileté války. Toto období lze nazvat zlatou dobou pražského vinařství. Vinice se v této době táhly po svazích Dejvic, Nebušic, nad Břevnovem, Košířemi, Smíchovem a Radlicemi k Vltavě a na jejím pravém břehu kolem Nového Města přes Nusle, Strašnice, Vinohrady a Žižkova dále přes Libeň do Troje. Zatímco po husitských válkách se vinice vzpamatovaly, třicetiletá válka byla pohromou, která znamenala počátek jejich konce. Zchudlé měšťanstvo nemohlo udržovat drobné viničky zcela zpustošené po několikerém obléhání Prahy a větší pozemkoví vlastníci ztráceli o pěstování vína zájem, protože se už nevyplácelo. Vinice začaly být začleňovány do větších pozemkových celků. Zánik viničního charakteru usedlostí od konce 17. století souvisel s procesem úpadku a zániku pražského vinařství, k čemuž kromě změn v životním stylu obyvatel přispěly hlavně válečné události 40. a 50. let 18. století. Hlavně v 18. století se na mnoha vinicích v okolí Prahy začínají objevovat výstavnější stavby, letohrádky patřící často pražským měšťanům. K regeneraci zničených vinic, které již nebyly tak výnosné a atraktivní jako dříve, přikročilo jen nemnoho majitelů, obnoveny a nově postaveny byly spíše domy. I když jsou v případě viničních usedlostí neustále zmiňovány vinice, v jejich produkci a zaměření často převažovala jiná rostlinná či živočišná výroba. K domům začaly být přistavovány další hospodářské objekty v závislosti na zemědělské produkci (sýpky, chlévy, konírny), díky čemuž viniční usedlosti získaly charakter skutečných zemědělských usedlostí. Od venkovských statků se liší zejména výstavností hlavní obytné budovy, která často zůstala letohrádkem majitele. Druhá polovina 19. století s sebou přinesla zrychlení postupu urbanizace pražského okolí. Největší část usedlostí zanikla jako nutná oběť růstu Prahy, a to již od konce 19. století (Vinohrady, Žižkov). Ve 20. století došlo ke zboření dalších usedlostí při budování nových a rozšiřování starších komunikací (např. Malovanka, Jetelka), při výstavbě sídlišť (Stírka), rozšiřování domovní zástavby (Laurová) nebo i kvůli havarijnímu stavu (Měchurka).¹⁹

Pro zemědělské účely je dnes využíváno jen minimum usedlostí, neboť zemědělský provoz je v souvislosti s rozvojem města postupně znemožňován a rychle vytlačován. Většina je jich obývána nebo užívána jako sklady a kanceláře, či slouží jiným nevýrobním a neziskovým organizacím (např. Hanspaulka, Bertramka). Pokud slouží

¹⁹ http://pamatky.praha-mesto.cz/PAMATKOVY-FOND/Usedlosti-na-uzemi-hlavniho-mesta-Prahy,Usedlosti_v_Praze_a_jejich_lokace (cit. poslední přístup 18.8.2009)

reprezentačním účelům jako např. Hadovka nebo Sluncová, jsou udržované a stále připomínají zámečky či letohrádky.

Díky svému původnímu účelu mají všechny dochované usedlosti v podstatě stejnou dispozici. Na přibližně pravoúhlém pozemku stojí proti sobě obytné a hospodářské budovy (chlévy, sýpka) a prostor je uzavřen z jedné strany stodolou a z druhé branou do dvora. Jednotlivé stavby bývají propojeny buď dalšími hospodářskými budovami, nebo zdí a tvoří tak uzavřený celek. Z mnoha usedlostí se však dochovala pouze obytná budova, která se díky svému účelu dočkala oprav, zatímco hospodářské stavby se nedochovaly.

3.2 Usedlost Bulovka

Usedlost Bulovka je jednou z nejvíce dochovaných viničních usedlostí na území Prahy a je chráněnou kulturní památkou od roku 1958.²⁰ Nachází se na rozhraní Smíchova a Jinonic v katastru pražské obce Košíře. Jedná se o původně viniční usedlost, dříve známou pod jménem Pavlačka, jejíž počátky sahají až do čtrnáctého století. Usedlost vznikala patrně postupnou úpravou původního viničního lisu a dalšími přístavbami. Postupně se tak zrodil rozsáhlý soubor hospodářských budov kolem čtvercového dvora s obytnou budovou na severní straně. Popis usedlosti odpovídá typickému profilu viničních usedlostí, který je popsán v předchozím oddíle. Usedlost přestala sloužit produkci vína krátce po třicetileté válce, kdy byla vypleněna švédskými vojsky.

Svůj nynější název usedlost získala až na konci osmnáctého století, poté co ji koupil pan Ferdinand Bulla. Stejně jméno nese i další z nemovitostí pana Bully, nynější objekt nemocnice Na Bulovce. Současná podoba usedlosti je ovlivněna klasicistní přestavbou z konce 19. století, která mírně poupravila její tehdejší barokní ráz. Hospodářské i obytné budovy jsou uskupeny do tvaru čtvercového dvora, tvořeného stodolou, stájemi, hospodářským zázemím a obytnou budovou. Obytná dvoupatrová budova má mansardovou střechu a je orientována na jih. Stodola, stáje a hospodářské budovy si ponechaly svou původní podobu zemědělských objektů. Jedná se o relativně velké, podlouhlé budovy s jednoduchou sedlovou střechou a malými okénky.

²⁰ <http://monument.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=152438&limit=25>, Národní památkový ústav (cit.20.8.2009)

Do dnešní doby zůstalo zachováno citlivé umístění usedlosti do krajiny. Usedlost je obklopená rozsáhlou zahradou a zbytky původního ovocného sadu. Terén se svažuje k jihu a na vystupujícím kopci, kde byly dříve vinice, se dochoval novogotický glorieta sloužící v minulosti k odpočinku a k zábavě. Přítomnost gloriety nasvědčuje tomu, že usedlost měla v minulosti i charakter oddechového místa a neplnila jen ryze ekonomickou funkci tím, že zajišťovala výhradně výrobu zemědělských produktů.²¹ Část rozsáhlých pozemků, které obklopovaly Bulovku, byla v průběhu padesátých a šedesátých let zabrána pro novou výstavbu, nicméně doposud zachovaná volná krajina v okolí usedlosti podporuje zejména při pohledu od západu dojem valu. Ke konci devatenáctého století byla u usedlosti zřízena provaznická a soustružnická dílna a po roce 1914 patřila k usedlosti i cihelna.²²

3.3 Současný stav usedlosti Bulovka

Po roce 1948 zůstala v držení původních majitelů pouze obytná část usedlosti. Hospodářské budovy začaly využívat Státní statky Praha, které zde chovaly dobytek. Vzhledem k neutěšenému stavu usedlosti a postupnému útlumu živočišné výroby na území hlavního města Prahy byla v sedmdesátých letech usedlost převedena a následně symbolicky odprodána Československému svazu tělesné výchovy, který zde vybudoval jezdecké středisko pod správou jezdeckého oddílu Českého filmu. Jezdecký oddíl na usedlosti působil do roku 1990, kdy se stal občanským sdružením a pod původním jménem TJ Jezdec čs. film získal již využívanou část usedlosti a okolních pozemků do svého vlastnictví.

V současné době je tedy usedlost spravována dvěma majiteli – občanským sdružením TJ. Jezdec čs. film, kterému patří hospodářské budovy usedlosti a část přilehlých pozemků a původním majitelem, kterému patří obytná část usedlosti a část přilehlých pozemků. Tento stav se bohužel odráží ve stavu kulturní památky usedlosti Bulovka. Zatímco část patřící soukromému majiteli je průběžně udržována v souladu s požadavky památkové péče, část patřící občanskému sdružení TJ. Jezdec je ponechána bez zásahu

²¹ <http://pamatky.praha-mesto.cz/PAMATKOVY-FOND/Usedlosti-na-uzemi-hlavniho-mesta-Prahy/Kosire>, (cit 18.8.2009)

²² Laštovková, Barbora., Kořátko, Jiří. 2001*Pražské usedlosti*. Praha: Libri.

již od roku 1990. Občanské sdružení nevykonává svou deklarovanou činnost, totiž podporu jezdeckého sportu, ale spíše se zaměřuje na doplňkovou činnost, v tomto případě pronájem ustájení pro majitele koní. Památkový zákon sice uvádí mezi povinnostmi majitele kulturní památky pečovat o ni, nicméně již nestanovuje sankce a postihy pro případ, že tak majitel památky nečiní. To společně s faktem, že členové občanského sdružení neručí za závazky sdružení, vysvětluje i současný stav objektů usedlosti patřících občanskému sdružení TJ Jezdec. Tato organizace není ničím závazně nucena k tomu změnit současný stav usedlosti a řádně o ni pečovat.

4. Občanská společnost a občanský sektor

Co je to občanská společnost a občanský sektor? Pokud zvolíme nejsnadnější postup, jak se dobrat odpovědi a využijeme možnost slovníkové definice, dozvíme se že: „Občanská společnost je abstraktní pojem, zahrnující veškeré organizace sdružující občany na základě jejich dobrovolného zájmu. Vymežit ji lze také jako organizované aktivity občanů, které nejsou spojeny se státními strukturami nebo komerčními organizacemi. Tento termín je používán především v teoretických pracích, zatímco autoři empirických studií častěji užívají přesně vymezených pojmů nevládní neziskové organizace (NGOs) nebo třetí sektor, které ale zahrnují jen část organizací, tvořících občanskou společnost.“²³

Už jen z tohoto relativně krátkého popisu je patrné, že pojmy občanské společnosti a občanského sektoru jsou komplikované abstraktní konstrukty. Dobrat se jednotného a univerzálního vymezení občanské společnosti a občanského sektoru není možné, nicméně můžeme se pokusit o představení alespoň několika základních konceptů, které se věnují popisu občanské společnosti.

Pro popis oblasti (sektoru) lidského života, která se nachází mimo stát a trh je v českém jazyce a prostředí používáno mnoho termínů. Podle nerozšířenějšího modelu, který popisuje lidskou společnost na základě rozlišení státu a trhu (veřejný sektor, národní hospodářství), tak dochází k vymezení dalšího prvku. V závislosti na tom, co daný

²³ Adamová, K., Křížkovský, L., Šouša, J., Šoušová, J. 2001. *Politologický slovník*. 1 vydání. Praha: C.H.Beck.

popis zdůrazňuje či vůči čemu se více vymezuje, používají se k označení tohoto prvku následující termíny²⁴:

- Neziskový sektor – tento termín zdůrazňuje především fakt, že neziskový sektor není na rozdíl od tržního sektoru formován za účelem tvorby zisku. Organizace spadající do neziskového sektoru nejsou zakládány za účelem zisku.
- Nestátní / nevládní sektor – v tomto případě je zdůrazňován fakt, že stát se nepodílí na zakládání a provozu těchto organizací. Organizace nevládního sektoru jsou formálně nezávislé na státu.
- Třetí sektor – tento termín odkazuje na alternativu ke státnímu a tržnímu sektoru.
- Občanský sektor - toto vymezení je nejobecnější a svým názvem odkazuje především na propojenost a souvislost s občanskou společností.

Protože cílem této práce není posuzovat a hodnotit vhodnost jednotlivých termínů, spokojím se s tím, že v rámci práce budu dále používat dva nejvíce frekventované termíny – občanský sektor a neziskový sektor. Už podle názvu je patrné, že termíny občanská společnost a občanský sektor spolu úzce souvisí. V následujícím oddíle se tedy pokusím uvést základní charakteristiku toho, co se rozumí pojmem občanská společnost a jak s ní souvisí téma občanského sektoru.

Nejčastěji užívaným postupem pro vysvětlení pojmu občanské společnosti je souhrnné představení historického vývoje tohoto pojmu. Tento postup vychází z poznatku, že současná pojetí občanské společnosti mají své historické předchůdce, na které navazují a které rozvíjí. Vymezení občanské společnosti vůči státu a trhu by nebylo možné bez myslitelů jako Hobbes, Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Montesquieu či Ferguson. Už samotná skladba uvedených autorů dokládá, že k tematizaci pojmu občanské společnosti došlo v období osvícenství, resp. na přelomu sedmnáctého a osmnáctého století. Tedy v době, kdy započala emancipace evropského středního stavu a občané se začali hlásit o svůj podíl na správě státu.

²⁴ Studijní materiály předmětu Ekonomie a právo I., zimní semestr 2007

Primárním cílem této práce není rozbor konceptu občanské společnosti, ale jen úvod do problematiky, proto jsou uvedeny pouze dva referenční příklady pojetí občanské společnosti v podání Ernsta Gellnera a Jana Sokola. Tyto autory jsem zvolil s ohledem na přehlednost argumentů a příkladů, které ve svém popisu používají. To se týká především vymezení v podání Jana Sokola, který nakonec nabízí téměř slovníkovou definici termínu občanská společnost, resp. občanský sektor. Gellnerovo vymezení je v oboru často považováno za referenční. V neposlední řadě oba autoři reflektují svůj náhled na občanskou společnost se zkušeností československého totalitního režimu. Následující Gellnerovo pojetí jsem zpracoval na základě vlastního referátu odevzdaného v rámci kurzu Teorie občanské společnosti I. pod vedením Marka Skovajsy PhD.

4.1 Občanská společnost podle Ernesta Gellnera²⁵

Jedním za nejčastějších způsobů vymezení občanské společnosti je její uvedení do historických souvislostí a odkaz na její vývoj v čase. Tento způsob je patrně nejnázornější, ale také náročný na rozsah. Proto jsem pro popis občanské společnosti zvolil pojetí sociologa Ernsta Gellnera, které obsahuje jednak žádoucí „přesné definice“, ale zároveň také upozorňuje na nedostatky a slabosti takto formulovaných definic.

„Pokud se chceme pokusit o vymezení občanské společnosti či dokonce o její definování, narazíme podle Gellnera na množství problémů, které vyplývají z toho, že občanská společnost prostě nemá jedno jediné správné vymezení. Naopak, občanskou společnost můžeme vymežit různě a různými způsoby se k ní i můžeme vztahovat. Gellner o přesném vymezení občanské společnosti mluví takto: „Přesná definice občanské společnosti musí zahrnout následující prvky: občanská společnost má přinejmenším dva protiklady, takže se její podstaty nemůžeme dopracovat pouze pomocí bipolární opozice pluralismu a monocentrismu. Občanskou společnost můžeme identifikovat jen tak, že budeme charakterizovat celou rozmanitost jejích historických protikladů.“ Naše chápání občanské společnosti se tak odvíjí především od toho, v jakém kontextu o ní hovoříme.

Jedna z možností, jak definovat občanskou společnost, spočívá v tom, že ji odlišíme od ostatních modelů společnosti. Podle Gellnera zkoumáme pojem občanské společnosti už

²⁵ Gellner, Ernest. 1997. *Podmínky svobody*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

částečně tím, že jej stavíme do protikladu k jeho možným alternativám. Důležité je však mít na paměti, že těchto alternativ je vždy více. V požadavku vymežit občanskou společnost vůči něčemu se nabízí paralela například s nacionalismem, na což upozorňuje i autor. Aby mohl totiž nacionalismus existovat, musíme ho vůči něčemu vymežit. České národní obrození by nebylo myslitelné bez vymezení vůči Němcům. Finské národní obrození se vymezovalo vůči Rusům, eventuálně Švédům, Irové potřebují Angličany, atd. Vůči čemu tedy Gellner vymezuje občanskou společnost?

Gellner hovoří o zrození či znovuzrození ideálu občanské společnosti jako sloganu. Společenský stav, který se k existenci občanské společnosti váže, se totiž stal žádoucím a politicky atraktivním. Západní společnosti do té doby braly občanskou společnost jako samozřejmý atribut demokracie a svobody, zatímco v komunistických zemích byla občanská společnost považována za téměř nedostižný ideál. Tento rozpor ukázal, že občanská společnost není samozřejmostí a přesunul pozornost také k jejímu historickému vývoji. Co se týká počátku vývoje občanské společnosti, autor uvádí, že její vznik znamenal průlom kruhu mezi mocí, vírou a společností.

Vztaženo ke komunistickým a postkomunistickým zemím je na místě vymežit občanskou společnost vůči marxismu či z něj vycházejícího komunismu. Podle marxismu je občanská společnost v lepším případě zbytečná, v horším případě je to pouze nástroj, který stát a trh využívá k vykořisťování dělníků. Stručně řečeno je to podvod. V komunistických státech (či jiných totalitních státech) se společenský život odehrává pod dohledem státu a jeho institucí. Občanská společnost a iniciativa jednotlivce v nich nemá místo a ani není žádoucí. V kontrastu s tím, však občanská společnost nazíraná perspektivou disentu v komunistických zemích představovala ideál pluralismu, jež se mohl postavit právě proti monopolu vládnoucí strany. Toto pojetí je možné opsat i slovy Gellnera: „Občanská společnost je takový soubor nevládních institucí, který je dost silný, aby mohl fungovat jako protiváha státu, a zatímco ponechává státu funkce garanta míru a arbitra zásadních zájmů, zabraňuje mu atomizovat zbytek společnosti a ovládnout ho.“ Takto je možné vymežit občanskou společnost vůči marxismu, který je patrně jejím nejzřetelnějším protipólem. Přestože toto vymezení může vypadat jednoduše, dovoluji si závěrem ještě jednou citovat Ernsta Gellnera: *I když je pojem občanské společnosti opravdu jednoduchý, historická představa s ním spojená je spleť a nestálá. Když si uvědomíme, že její kořeny tkví v*

hegelo-marxistické metafyzice, to jest v tradici, jejíž autoři by stěží mohli sloužit jako model srozumitelnosti, není to snad příliš překvapivé.“²⁶

4.2 Pojetí občanského sektoru u Jana Sokola²⁷

Jan Sokol svůj popis občanské společnosti uvádí konstatováním, že „Občanský - jinak také nevládní nebo neziskový - sektor označuje něco, co v každé normální lidské společnosti je a nejspíš vždycky bylo. Teprve v posledním půlstoletí se mu ale věnuje soustředěná pozornost a začíná se chápat jako samostatná oblast společenského života.“ Jako jeden z předpokladů vzniku a rozvoje občanského sektoru uvádí tři historické momenty: růst moci státu, sekularizaci a industrializaci. V českém prostředí se rovněž projevil vliv probíhajícího národního obrození.

Pro občanský sektor jsou dle Sokola charakteristické následující rysy:

- **Spontánnost:** vzniká nutně zdola, dobrovolným rozhodnutím a činností „obyčejných“ lidí, jak to přesně vyjadřuje označení „non-governmental“ čili NGO - nevládní či nestátní sektor.
- **Rozmanitost:** tvoří jej samostatné dílčí skupiny a organizace, které sice mohou spojovat podobné cíle, které však o sobě dlouho ani nevědí a teprve velmi pozdě mohou uvažovat o nějakém zastřešení. Princip jednotné Národní fronty náš občanský sektor fakticky zlikvidoval a redukoval na „zájmovou činnost“.
- **Veřejný zájem:** i když se jednotlivé skupiny a organizace mohou zpočátku sdružovat jen okolo společných zájmů, sledují nakonec vždycky něco, co ryze spolkové zájmy přesahuje. Tuto okolnost vyjadřuje označení „neziskový“.
- **Občanské prostředí:** o občanském sektoru lze mluvit jen tam, kde se organizuje na pozadí rovnostářské a vysoce individualizované společnosti, nezávisle na tradičních strukturách příbuzenských, místních, stavovských nebo církevních.

²⁶ Procházka, Štěpán. 2006. *Ernest Gellner a občanská společnost*. Referát zpracovaný v rámci předmětu Teorie občanské společnosti I.

²⁷ Sokol, Jan. 2002. *Společnost jako komunikace*. In Univerzita Karlova v Praze – Fakulta humanitních studií. *Občanský sektor, studie a souvislosti. Sborník textů*. Moravský Beroun: Moravská expedice, 5-18.

Občanský sektor tak zhruba řečeno pokrývá to, co chtějí jednotliví lidé sami od sebe společně dělat, a to v zájmu společnosti a druhých. Možnou definici občanského sektoru pak Sokol formuluje následovně: „Občanský sektor je spontánní a vždy dílčí sebeorganizace individualizované společnosti okolo veřejných zájmů.“

4.3 Strukturálně-operacionální definice občanského sektoru

Kromě výše uvedených konceptů občanské společnosti, které odkazují především na historický vývoj lidské společnosti, existují samozřejmě i popisy občanské společnosti a na ní navazujícího občanského sektoru, jejichž cílem je umožnit občanský sektor v rámci možností exaktně zkoumat a hodnotit.

Široce užívanou definicí občanského (neziskového) sektoru je strukturálně-operacionální definice L.M.Salomona a H.K.Anheiera. Aby mohla být organizace podle této definice považována za neziskovou, resp. za organizaci patřící do občanského sektoru, musí současně splňovat následující znaky²⁸:

1. Institucionalizovanost – má vlastní organizovanou strukturu, která je upravena v ustavujícím dokumentu (zakládací listina, stanovy)
2. Neziskovost – není založena a provozována za účelem tvorby zisku. Případný zisk je reinvestován do činností vedoucích k naplnění cíle organizace
3. Soukromá povaha – není založena státem a je od něj oddělena ve smyslu řízení.
4. Samospráva – vytváří své vlastní řídicí struktury
5. Dobrovolnost – členství v organizaci není povinné a vychází ze svobodné vůle každého člena

²⁸ Frič, Pavol, Lenka Deverová, Petr Pajas, Hana Šilhánová. 1998. *Defining the Nonprofit Sector: The Czech Republic. Working Paper of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, no. 27, edited by Lester M. Salamon and Helmut K. Anheier.* Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies.

V případě České republiky tato kritéria splňují organizace následujících typů:

- Nadace
- Nadační fond
- Obecně prospěšná společnost
- Občanské sdružení
- Církev a náboženské společnosti

V dalších částech práce se budu podrobněji věnovat všem těmto organizacím vyjma církví a náboženských společností. Církev a náboženské organizace se samozřejmě také mohou realizovat v procesu ochrany památek, ale jejich primární poslání je předurčuje k jinému typu aktivit.

Pro účel užití této práce je podstatné, že české právo termíny občanský sektor a nezisková organizace nezná a nepracuje s ním.²⁹ Právním předpisem, který obecně upravuje postavení neziskových organizací jako právnických osob v českém právním řádu, je zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, úplné znění je v zákoně č. 9/1992 Sb., ve kterém je definován základní pojem - právnické osoby. §18 odst. 2 člení právnické osoby do čtyř kategorií: 1. sdružení fyzických a právnických osob, 2. účelová sdružení majetku, 3. jednotky územní samosprávy, 4. jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.³⁰

²⁹ Telec, Ivo. 1998. *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck.

³⁰ Frič, Pavol., Rochdi, Goulli. 2001. *Neziskový sektor v České republice*, Praha: Eurolex Bohemia.

II. Aplikovaná část

1. Právní předpisy upravující památkovou péči v ČR

1.1 Ústava České republiky

Ochrana kulturních památek je zakotvena již v Ústavě České republiky, kde jsou kulturní památky zmíněny v Listině základních práv a svobod. Článek 35 odstavce 3 Listiny základních práv a svobod stanoví (jako obecné omezení výkonu práv), že při výkonu svých práv nikdo nesmí poškozovat – mimo jiné – kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, tedy nad míru, kterou zvláštní zákony (např. zákon o státní památkové péči) připouštějí. Zájem státní památkové péče na ochraně a zachování kulturních památek je také jedním z tzv. zákonem chráněných obecných zájmů, jak je zavádí čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod zakotvující jedno ze zákonných omezení vlastnického práva. Tento článek nejprve konstatuje, že vlastnictví zavazuje a dále stanoví, že vlastnictví nesmí být zneužito v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy, mezi které patří i zájmy státní památkové péče. Ochrana kulturních památek má tedy základnu již v samotné Listině základních práv a svobod (publikována pod č. 2/1993 Sb.)³¹

1.2 Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.

Základním právním předpisem, který upravuje ochranu kulturních památek v České republice, je zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči,³² který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1988 a po mnoha novelizacích platí dodnes. Úpravu některých dílčích problematik obsahují vyhlášky vydané k provedení zákona o státní památkové péči a rovněž jednotlivá nařízení vlády. Zákon o státní památkové péči ve svém prvním odstavci deklaruje zájem státu na ochraně kulturních památek a zároveň předepisuje státu úkoly,

³¹ <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1108734974.upl&ANAME=prirvlpam.pdf&MODNAME>, Příručka vlastníka kulturní památky (cit. 16.8.2009)

³² Další úpravy: ve znění zákonů č. 242/1992 Sb., č. 361/1999 Sb., č. 122/2000 Sb., č. 132/2000 Sb., č. 61/2001 Sb., č. 146/2001 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 18/2004 Sb. a č. 186/2004 Sb.

keré má pro účely ochrany kulturních památek plnit. Zákon také upravuje práva a povinnosti vlastníků kulturních památek³³.

Podle zákona o státní památkové péči jsou kulturní památky definovány takto:³⁴

1. Za kulturní památky podle tohoto zákona prohlašuje ministerstvo kultury České republiky nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory,

a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,

b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

(2) Soubory věcí podle odstavce 1 se prohlašují za kulturní památky, i když některé věci v nich nejsou kulturními památkami.

Za kulturní památky podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, se považují také ty kulturní památky, které nebyly prohlášeny podle § 3 zákona o státní památkové péči, ale byly zapsány do státních seznamů kulturních památek podle předchozího zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách.

1.3 Připravovaný zákon o památkové péči

V posledních letech je připravována celková novelizace zákona o památkové péči č. 20/1987 Sb. Kvůli rozsahu této novelizace se hovoří takřka o novém zákonu o památkové péči.

V čem spočívají hlavní rozdíly mezi starým a novým připravovaným zákonem o památkové péči? Starý zákon vznikl v osmdesátých letech minulého století a reflektoval

³³ <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1108734974.upl&ANAME=prirvlpam.pdf&MODNAME>, Příručka vlastníka kulturní památky (cit. 16.8.2009)

³⁴ Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb

tedy situaci dané doby. Zákon odpovídá době svého vzniku a zaměřuje se pouze na stát jako na vykonavatele památkové péče. Nepočítá se soukromým vlastnictvím, organizacemi občanského sektoru ani s dotacemi a fondy na opravu památek. Nový zákon by měl tedy lépe reflektovat současné požadavky a trendy památkové péče, stejně jako přístup k majitelům památek. Ochrana památkové péče by měla respektovat a chránit vlastnická práva majitelů movitých i nemovitých kulturních památek.

Potřebu nové právní úpravy zdůraznila i vláda ve svém programovém prohlášení, ve kterém uvádí že: „Vláda bude věnovat zvýšenou pozornost památkové péči a péči o kulturní dědictví. Zahájí přípravu nového památkového zákona, který zajistí účinný a transparentní výkon státní památkové péče a její zefektivnění zejména rozsáhlým využitím komunikačních a informačních technologií.“³⁵ Vládní prohlášení tak stanovilo hlavní cíle a očekávání, jež by měl nový památkový zákon naplnit, a položilo základ pro celý proces tvorby nové právní úpravy.

Mezi další důvody přípravy nového památkového zákona patří zejména³⁶:

- Plnění cílu programového prohlášení vlády
- Reflexe současné praxe v oblasti péče o památky v právní úpravě
- Snaha o neustálé zlepšování fungování péče o památkový fond v ČR
- Nalezení rovnováhy mezi současnými zájmy a skupinami působícími v oblasti památkové péče
- Nalezení rovnováhy mezi kompenzacemi a limity, které jsou dotčené subjekty ochotny akceptovat
- Upřesnění pojmu, co se má chránit a z jakého důvodu

Současná právní úprava vyvolává řadu problematických situací. Stávající zákon o státní památkové péči pracuje s celou řadou pojmů, které jsou v praxi neuchopitelné pro nedostatečnou nebo zcela chybějící definici. Typicky jde o pojmy *prostředí kulturní památky*, *území s archeologickými nálezy* apod. Nový památkový zákon bude zavádět

³⁵http://www.restauro.cz/archiv/080403_RIA_Pamatky_final.pdf, EEIP. 2008. *Hodnocení dopadu regulace pro nový památkový zákon (Regulatory Impact Assessment – RIA)*(online). Praha: EEIP (cit.21.6.2010)

³⁶ Tamtéž.

nové, dosud nedefinované instituty a také přesněji specifikovat kompetence, povinnosti i práva všech, kteří se procesu ochrany památek účastní.

Dalším z nedostatků je fakt, že stávající právní úprava vyjma ukládání pokut nedává orgánům státní památkové péče žádný nástroj k vynucení povinností při nakládání s nemovitostí v památkové rezervaci či zóně. Tento problém je v současné době o to závažnější, že v důsledku liberalizace stavebního práva značná část památkářsky významných zásahů z režimu stavebního práva vypadla a nelze tedy řadu otázek jako doposud řešit ve spolupráci se stavebními úřady. Nový památkový zákon by měl být také lépe provázán s daňovými předpisy, aby bylo vytvořeno prostředí motivující vlastníky památkového fondu k jejich průběžné údržbě, která je nejlepším způsobem pro uchování jejich hodnot.

V předchozích částech jsem uvedl důvody přípravy nového památkového zákona, respektive celkové novelizace současného památkového zákona. Na tom, že je nový zákon či celková novelizace současného zákona nutná, se shodují snad všechny zainteresované subjekty procesu ochrany památek, ať už se jedná o stát, památkáře, majitele památek či organizace, které se ochranou památek zabývají. Současný stav přípravy zákona tomu však neodpovídá. V květnu roku 2008 předalo Ministerstvo kultury ČR k připomínkování návrh věcného záměru zákona o památkovém fondu, přičemž počet připomínek a jejich charakter byl natolik zásadní, že se Ministerstvo kultury rozhodlo návrh nepředkládat ke schválení a dosud jej stále upravuje. Mezitím se mezi odborníky a laiky rozvinula diskuse o povaze a účelu připravovaného zákona a zatím nic nenasvědčuje tomu, že by byl dosažen kompromis. K věcnému návrhu zákona se vyjádřily například tyto subjekty: Česká komora architektů, Asociace krajů České republiky či Klub Za starou Prahu. Jejich stanoviska k věcnému záměru zákona o památkovém fondu jsou dostupná prostřednictvím stránek Národního památkového ústavu³⁷.

³⁷ [http://www.npu.cz/prur/novin/?news\[detail\]=3065](http://www.npu.cz/prur/novin/?news[detail]=3065), Národní památkový ústav (cit. 18.8.2009)

2. Organizace občanského sektoru a péče o památky

Jedním z cílů této práce je studium možností záchrany kulturní památky prostřednictvím občanského sdružení. K dosažení tohoto cíle je nejprve nutné zhodnotit možnosti, které mají organizace občanského sektoru při realizaci svých poslání v oblasti péče o kulturní památky. V praxi to znamená popsat a definovat silné a slabé stránky jednotlivých typů neziskových organizací v procesu ochrany památek. V následujícím přehledu proto budou postupně představeny jednotlivé typy organizací – nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost a občanské sdružení. Nedílnou součástí představení organizací je uvedení jejich základních rysů, právního vymezení a charakteristických momentů ve vztahu k péči o kulturní památky. Každá z výše zmíněných právních forem má pochopitelně své specifické rysy a s nimi spojené silné a slabé stránky ve vztahu k dosahování plánovaných cílů. V případě uvažovaného založení občanského sdružení Usedlost Bulovka s cílem pečovat o kulturní památku usedlost Bulovka je to především schopnost naplnit tento cíl.

2.1 Nadace

Nadace je účelovým sdružením majetku, jehož hlavní funkcí je shromažďování finančních prostředků a jejich následné přerozdělování jiným organizacím či jedincům ve jménu obecně prospěšné činnosti. Mezi nejčastější příjemce podpory od nadací patří ostatní nestátní neziskové organizace, které tyto obecně prospěšné činnosti vykonávají – občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadační fondy a účelová zřízení církví. Nadace a nadační fondy jsou účelová sdružení majetku a jako taková jsou zřizována na základě zákona o nadacích a nadačních fondech. Zákon o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb. uvádí v úvodním ustanovení toto³⁸:

Nadace nebo nadační fond jsou účelová sdružení majetku

- 1) zřízená a vzniklá podle tohoto zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů.
Obecně prospěšným cílem je zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana

³⁸ <http://zakony-online.cz/?s143&q143=all>, Zákon o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb (cit. 20.2.2010)

lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu.

- 2) Nadace nebo nadační fond je právnickou osobou.
- 3) Součástí názvu nadace musí být označení "nadace"; součástí názvu nadačního fondu musí být označení "nadační fond"; jiné osoby nesmějí ve svém názvu nebo obchodní firmě toto označení používat.

Nadace nebo nadační fond mají zákonem stanovené orgány, jež zajišťují jejich činnost a naplňování jejich poslání. Jedním z těchto orgánů je správní rada, která spravuje majetek, řídí činnost a rozhoduje o všech záležitostech nadace nebo nadačního fondu. Správní rada je statutárním orgánem nadace nebo nadačního fondu. Úlohu kontrolního orgánu pak plní dozorčí rada a ve stanovených případech rovněž revizor.

Nadace nebo nadační fond nesmí až na výjimky podnikat a majetek může používat pouze v souladu s účelem svého poslání, které je uvedeno v zakladatelské listině. Po celou dobu činnosti smějí statutární orgány disponovat s majetkem nadace či nadačního fondu jen v souladu s cíly a posláním nadace či fondu.

Činnost, vznik a zánik nadací a nadačních fondů jsou upraveny Zákonem o nadacích a nadačních fondech č.227/1997 Sb. Tento zákon obecně zpřísnil a upravil fungování nadací po roce 1990, kdy došlo k celkovému a skokovému obrodu nadačního sektoru v České republice. V současné době je v obchodním rejstříku evidováno kolem čtyř set nadací, přičemž toto číslo se neustále mění.³⁹

Jednou ze základních podmínek vzniku a založení nadace je povinnost minimálního nadačního jmění ve výši 500 000 Kč nezbytného pro registraci nadace. Nadační jmění přitom nesmí být po dobu trvání nadace zcizeno a je tak předurčeno k permanentnímu investování. Nadační jmění představuje jakýsi „základní kapitál“ nadací, jehož výnosy nadace používá pro dosahování svých cílů. Nadační jmění je nedotknutelné (dle zákona nesmí být zcizeno) a jeho výše tak určuje i míru stability nadace. Nadace Via v této souvislosti uvádí, že největší rozdíl mezi českými nadacemi a nadacemi ve vyspělých

³⁹ K datu 17.1. 2010 uváděl obchodní rejstřík pod klíčovým slovem nadace 493 nadací, včetně subjektů v likvidaci (20). Vzhledem k tomu, že počet nadací se neustále mění, uvádím pouze přibližné číslo Zdroj: <http://www.justice.cz/>, při zdání právnické osoby nadace.

zemích je právě ve výši nadačního jmění.⁴⁰ Zatímco nadace ve vyspělých zemích do velké míry uskutečňují svou činnost z výnosů nadačního jmění, nadační jmění českých nadací je pro tento účel zatím nedostatečné. Většina českých nadací je tudíž při své činnosti odkázána na dary od sponzorů, které následně dále přerozděluje. Výjimkou je v tomto ohledu několik zavedených nadací, které mají buď historickou kontinuitu svázanou s majetkem (Hlávkova nadace⁴¹) či nadace využívající zdroje a finanční zázemí svého zřizovatele (Nadace České spořitelny⁴², nadace ČEZ⁴³).

Nadace ustanovuje podle zákona orgány, které musí splnit tyto podmínky⁴⁴:

1. **Správní rada**, která spravuje nadační jmění, řídí činnost nadace, rozhoduje o všech záležitostech nadace a je statutárním orgánem nadace. Do výlučné působnosti správní rady náleží například schvalování rozpočtu nadace a jeho změn, vydávání statutu nadace, schvalování roční uzávěrky a výroční zprávy či odvolání členů správní rady a dozorčí rady.

Správní rada musí mít nejméně tři členy. Počet členů správní rady musí být vždy dělitelný třemi, nestanoví li nadační listina jinak. Členem správní rady může být pouze fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům, je bezúhonná a není k nadaci v pracovněprávním nebo obdobném vztahu. Za bezúhonného se pro účely zákona nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin.

Členem správní rady nemůže být fyzická osoba, které se poskytují prostředky k plnění účelu nadace, jakož ani člen statutárního či kontrolního orgánu právnické osoby, jsou-li prostředky k plnění účelu nadace poskytovány této právnické osobě.

2. **Dozorčí rada**, která je kontrolním orgánem nadace a musí být zřízena vždy, jestliže majetkový vklad je vyšší než 5 000 000 Kč. V ostatních případech může být dozorčí rada zřízena, pokud tak stanoví nadační listina nebo statut nadace.

⁴⁰ <http://www.nadacevia.cz/cz/radce-darce/casto-kladene-otazky>, Nadace Via (cit.17.1.2010)

⁴¹ www.hlavkovanadace.cz, Hlávkova nadace (cit.17.1.2010)

⁴² www.nadacecs.cz, Nadace České spořitelny (cit.14.3.2010)

⁴³ www.nadacecez.cz, Nadace ČEZ (cit.14.3.2010)

⁴⁴ Deverová, Lenka, Petr Pajas, Božena Petřílková, Ondřej Sekanina, Lucie Sekaninová. 1996. *Průvodce neziskovým právem. I. díl*. Praha: ICN, str.57.

Mezi činnosti vykonávané dozorčí radou patří zejména kontrola plnění podmínek stanovených pro poskytování a použití prostředků z nadačního jmění a správnost účetnictví vedeného nadací. Rovněž přezkoumává roční účetní závěrku nadace a její výroční zprávu. Dohlíží na to, zda nadace vyvíjí činnost v souladu s právními předpisy a upozorňuje radu na zjištěné nedostatky.

3. **Revizor** – v případě, že není zřízena dozorčí rada, vykonává její působnost revizor.

Jak je uvedeno výše, účelem nadací a nadačních fondů je dosahování obecně prospěšných cílů v různých oblastech společenského života. Jednou z těchto oblastí je i ochrana kulturních památek a tradic. V současné době působí v ČR více než třicet nadací, jejichž explicitním cílem je ochrana nemovitých a movitých kulturních památek.⁴⁵ Zaměření aktivit těchto nadací může být konkrétní ve vztahu k určité památce či lokalitě (např. Nadace Tereziín⁴⁶) nebo může být zaměřena na obecnou ochranu kulturního dědictví (Purkyňova nadace⁴⁷). Společným cílem takto zaměřených nadací je především záchrana chátrajících a poškozených movitých a nemovitých kulturních památek.

Vzhledem k tomu, že nadace nemají a nemohou mít členy, nevěnují se vlastní opravě památek, ale soustředí se především na prezentaci dané problematiky veřejnosti a získávání finančních prostředků na opravu památky. To, že nadace a nadační fondy hrají významnou roli v oblasti ochrany památek, dokládá jejich počet působící v této oblasti a rovněž i dosažené výsledky a aktivita v této oblasti.

Pro potřeby ochrany a zachování jedné konkrétní kulturní památky má forma nadace silné i slabé stránky.

2.1.1 Silné stránky

- Z hlediska působnosti nadací v oblasti památkové péče a ochrany kulturního dědictví je výhodou nadací především jejich dobré jméno a s ním spojená pozice při získávání zdrojů pro svou činnost. Nadace je celosvětově uznávaná a

⁴⁵ Viz. příloha č.4 Seznam nadací a nadačních fondů poskytujících dotace na opravu památek

⁴⁶ <http://nadaceterezin.sweb.cz/>, Nadace Tereziín (cit.17.1.2010)

⁴⁷ <http://www.purknadace.cz/>, Purkyňova nadace (cit. 17.1.2010)

rozpoznatelná právnická osoba (Nadace – anglicky Foundation – německy Stiftung). V rámci České republiky se nadace těší poměrně dobré pověsti, jsou respektovány a obecně považovány za důvěryhodné.

- Nadace je účelovým sdružením majetku. V porovnání s ostatními neziskovými organizacemi nemusí organizovat svou členskou základnu.
- Výnosy z nadačního jmění jsou osvobozeny od daně z příjmu. Nadace může držet podíly (akcie) v akciových společnostech.
- Dary fyzických i právnických osob určené nadacím jsou osvobozeny od darovací daně. Stát tímto podporuje nadace, které svým přispěvatelům mohou nabídnout toto zvýhodnění.

Příkladem nadace s celosvětovou působností může být Nadace Alfreda Nobela, která každoročně uděluje Nobelovy ceny. V případě České republiky působí na celostátní úrovni například již zmíněná Hlávkova nadace⁴⁸, plným názvem Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových. Hlávkova nadace byla založena s odkazem na poslední vůli stavitele Josefa Hlávky v roce 1904 a od svého založení působí v oblastech vzdělávání a kultury. Jako jediná z původních československých nadací zůstala formálně zachována i během čtyřiceti let komunistické vlády, za kterých byly ostatní nadace zrušeny a jejich majetek připadl státu.

2.1.2 Slabé stránky

- Vysoké náklady na zřízení i provoz, které vyplývají z podmínky zajištění „nevratného“ nadačního jmění ve výši minimálně 500 000 Kč. Vzhledem k tomu, že možnosti nadací podnikat jsou velmi omezené, generují nadace většinu prostředků z výnosů svého nadačního jmění. V tomto ohledu se vyplatí až nadace s nadačním jměním nad 10 milionů Kč. Úroky z takového jmění umožňují minimální provoz a činnosti nadace. Tato značná suma ale snižuje dostupnost tohoto modelu neziskové organizace pro širší využití a především pak pro účely péče o jednu konkrétní památku.
- Nadace má omezené možnosti generování příjmů. Její podnikání je omezeno na pořádání kulturních, společenských, vzdělávacích a sportovních akcí, které však

⁴⁸ <http://www.hlavkovanadace.cz/>, Hlávkova nadace (cit.15.1.2010)

musí souviset s posláním nadace. Nadace může držet podíly v akciových společnostech a bezúplatně nabývat obchodní společnosti (dědictvím).

- V případě zrušení či zániku nadace se nadační jmění převádí na subjekt – nadaci se stejným či podobným posláním, jaké měla zrušená nadace. To sice zajišťuje kontinuitu

plnění poslání nadace, ale zakladateli se nikdy nevrátí jeho vklad. V případě nadace zaměřené na opravu konkrétní památky připadá v úvahu naplnění tohoto cíle (konečná oprava), nebo naopak nemožnost jeho naplnění (zánik památky).

2.1.3 Vyhodnocení

Vzhledem k plánovanému zaměření na jednu konkrétní kulturní nemovitou památku není nadace vzhledem k vysokým finančním a organizačním nákladům tou nejvhodnější formou neziskové organizace. Nutnost vkladu nevratného nadačního jmění je limitující. Nadace zaměřené na kulturní památky mají většinou obecný charakter, tj. podporují jednotlivce a další organizace v péči o kulturní památky. Nadace, jejichž posláním je péče o jednu konkrétní památku, jsou většinou zaměřeny na rozsáhlou památku či komplex památek, který vyžaduje nákladnou péči nyní i budoucnu. To je případ renovací a oprav městských historických center, zámeckých areálů či jiných památkových komplexů.

Důležitým zjištěním této kapitoly je počet nadací, které podporují péči o kulturní dědictví a rovněž značný počet vyhlášených grantových programů, které jsou určeny na opravu památek. Nadace zaměřené na ochranu kulturních památek představují významný zdroj potenciálních příjmů pro naplnění účelu zvažovaného subjektu Usedlost Bulovka. S ohledem na záměr plánovaného subjektu Usedlost Bulovka jsem zmapoval spektrum nadací, jejichž dotační programy a nadační posláním umožňují neziskovým organizacím žádat o grant na opravu kulturní památky. Orientační seznam nadací a nadačních fondů podporujících ochranu nemovitých kulturních památek je uveden v příloze č. 4.

2.2 Nadační fond

Nadační fond se v mnoha ohledech podobá nadaci a to nejen svým názvem. Jeho vznik a fungování jsou upraveny stejným zákonem č.227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech. Vzhledem k této skutečnosti upozorním především na odlišnosti nadačního fondu a nadace. Nadační fond se od nadace liší především úpravou následujících charakteristik.

- **Majetek**, resp. rozdíl ve struktuře majetku. Zatímco nadace musí povinně vytvářet nadační jmění v minimální výši 500 000 Kč, nadační fond tuto povinnost nemá. Na druhou stranu, výnosy z nadačního jmění jsou osvobozeny od daně z příjmu, přičemž výnosy z nadačního fondu jsou předmětem daně.
- **Kontrola** - audit. Nadace musí každý rok projít auditem. Nadační fond pouze tehdy, pokud je jeho majetek či obrát za rok vyšší než 3 miliony korun.
- **Podnikání**. Nadace může držet podíl v akciových společnostech. Nadační fond nikoli.

2.2.1 Vyhodnocení

Vzhledem k absenci povinnosti vytvářet nadační jmění je důležitým rysem nadačního fondu v porovnání s nadací především menší finanční náročnost na založení a provoz. V současné době existují v České republice desítky nadačních fondů, které jsou zaměřeny na ochranu kulturního dědictví a péči o kulturní památky.⁴⁹ Stejně jako v případě nadací jsou tyto nadační fondy zaměřeny na konkrétní památku či památkovou oblast, jako například nadační fond Vila Tugendhat⁵⁰ nebo sledují obecný cíl ochrany památek, jako v případě nadačního fondu Porozumění⁵¹, jehož záběr je širší a sahá od podpory kultury a vzdělání až po obnovu památek. Z hlediska vhodnosti nadačního fondu pro péči o jednu kulturní památku platí pro nadační fond stejný závěr

⁴⁹ <http://www.sponzoring.cz/pages/prehltub.asp?id=21&typ=c>, Nadační fondy v oblasti kultury (cit.17.1.2010)

⁵⁰ http://www.dum-umeni.cz/cz/clanek/nadacni_fond_vila_tugendhat, Nadační fond vila Tugendhat (cit.17.1.2010)

⁵¹ www.porozumeni.cz, Nadační fond Porozumění (cit. 29.9.2009)

jako pro nadaci. S ohledem na již zmíněné silné a slabé stránky nadací považují vhodnost nadační fond spíše za potenciální zdroj dotací než za organizaci, která by samotnou péči o památku realizovala.

2.3 Obecně prospěšná společnost

Obecně prospěšná společnost je právnická osoba, jejímž hlavním posláním je poskytování obecně prospěšných služeb. Vznik a fungování obecně prospěšných společností upravuje zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech.⁵²

Obecně prospěšné společnosti (OPS) jsou nejčastěji zakládány za účelem poskytování služeb v oblasti zdravotní péče (nestátní zdravotnická zařízení), kultury (divadla) a školství (soukromé školy). Klíčovým požadavkem kladeným na obecně prospěšné společnosti je, že musí své služby poskytovat „pro všechny uživatele za předem stanovených a pro všechny stejných podmínek“⁵³. Uživatelem se rozumí ten, komu je poskytována služba určena. Vzhledem k tomuto požadavku poskytují OPS své služby často zdarma či za nákladové ceny. Kromě obecně prospěšných služeb, k jejichž poskytování byla založena, může obecně prospěšná společnost vykonávat i jiné činnosti, takzvané doplňkové činnosti, za podmínky, že doplňkovou činností bude dosaženo účinnějšího využití majetku a zároveň tím nebude ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb⁵⁴. V případě, že OPS při poskytování své činnosti vytváří zisk, je nutné, aby vlastnila pro tuto činnost živnostenské oprávnění. Dosažený zisk musí OPS použít výhradně na rozšíření služeb, pro které byla založena. Případný zisk nemůže být rozdělen mezi zakladatele, členy orgánů či zaměstnance.⁵⁵ Zákon dále omezuje OPS v jejích aktivitách tím, že stanoví zákaz účasti OPS na podnikání jiných osob. To například znamená, že se OPS nemůže stát společníkem ve společnosti s ručením omezeným (s.r.o.).

⁵² <http://www.neziskovky.cz/cz/fakta/legislativa/zakony-pro-nno/zakon/2.html>, Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů (cit. 20.1.2010)

⁵³ § 2 zákona č. 248/1995 Sb.

⁵⁴ § 17 zákona č. 248/1995 Sb.

⁵⁵ Deverová, Lenka, Petr Pajas, Božena Petrlíková, Ondřej Sekanina, Lucie Sekaninová. 1996. *Průvodce neziskovým právem. I. díl*. Praha: ICN, str.38-39.

Vznik a registrace obecně prospěšné společnosti jsou v zákoně o obecně prospěšných společnostech upraveny následovně:⁵⁶

- Obecně prospěšná společnost vzniká dnem zápisu do rejstříku obecně prospěšných společností. Rejstřík obecně prospěšných společností vede krajský soud pro společnosti, které mají své sídlo v obvodu tohoto krajského soudu. Rejstřík je provozován na sedmi rejstříkových soudech v České republice. Tyto soudy rozhodují o předložených návrzích a formou usnesení soudu zapisují údaje do tohoto rejstříku.⁵⁷
- Návrh na zápis obecně prospěšné společnosti do rejstříku podává zakladatel nebo osoba k tomu zakladatelem písemně zmocněná. K návrhu na zápis musí být přiložena zakládací listina. Návrh na zápis musí být podán do 90 dnů od založení obecně prospěšné společnosti.
- Založit obecně prospěšnou společnost mohou dle zákona fyzická osoba, právnické osoby nebo Česká republika. Toto ustavení zákona tedy umožňuje například obcím založit a provozovat školu, nemocnici či jiné zařízení splňující podmínky zákona o obecně prospěšných společnostech.

Podle zákona o obecně prospěšných společnostech musí obecně prospěšná společnost vytvářet následující orgány:

1. **Správní rada**, která je statutárním orgánem obecně prospěšné společnosti. Správní rada má nejméně tři a nejvýše patnáct členů, jejichž počet musí být dělitelný třemi. Nejméně dvě třetiny členů správní rady musí být občané České republiky. Členem správní rady může být pouze fyzická osoba, která je bezúhonná a má způsobilost k právním úkonům a není sama ani osoby jí blízké s touto obecně prospěšnou společností v pracovněprávním nebo jiném vztahu.
2. **Dozorčí rada**, která plní funkci kontrolního orgánu obecně prospěšné společnosti. Dozorčí radu zřizuje povinně obecně prospěšná společnost, do jejíhož majetku byl

⁵⁶ § 5 zákona č. 248/1995 Sb.

⁵⁷ www.justice.cz, obecně prospěšné společnosti (cit. 17.1.2010)

vložen majetek státu nebo obce nebo která užívá nemovitý majetek státu nebo obce. Zřízení dozorčí rady může být také zakotveno v zakládací listině. První dozorčí radu jmenuje zakladatel. Dozorčí rada je nejméně tříčlenná a nejvýše sedmičlenná.

3. **Ředitel**, který řídí činnost obecně prospěšné společnosti, pokud tato činnost není zákonem, zakládací listinou nebo statutem vyhrazena do působnosti správní rady, popřípadě jiného orgánu obecně prospěšné společnosti. Ředitelem může být pouze bezúhonná fyzická osoba.

Silné a slabé stránky obecně prospěšné společnosti ve vztahu k cíli – opravě a záchraně konkrétní kulturní památky, můžeme na základě těchto poznatků definovat následujícím způsobem.

2.3.1 Silné stránky

- Vzhledem k uvedenému vymezení, že: „Případný zisk OPS nemůže být rozdělen mezi zakladatele, členy orgánů či zaměstnance“, dostává se obecně prospěšným společnostem větší důvěryhodnosti v porovnání s občanským sdružením.
- Pravomoc zakladatele obecně prospěšné společnosti jmenovat správní radu znamená, že zakladatel si tímto může zachovat vliv na činnost organizace.

2.3.2 Slabé stránky

- V porovnání s nadací či nadačním fondem je obecně prospěšná společnost v mezinárodním měřítku těžkou uchopitelná a nemá své jasné vymezené zahraniční protějšky jako například celosvětově rozšířená forma nadace.
- Administrativně a provozně náročná forma organizace, která stejně jako nadace musí mít správní a dozorčí radu.

2.3.3 Vyhodnocení

V porovnání s počtem nadací a nadačních fondů, které působí v oblasti ochrany památek je počet obecně prospěšných společností výrazně menší.⁵⁸ To je způsobeno především samotnou povahou obecně prospěšné společnosti – poskytování obecně prospěšných služeb. Jednou z mála obecně prospěšných společností působících v oblasti památkové péče je Institut pro památky a kulturu. Tato organizace naplňuje podmínku obecné prospěšnosti tím, že poskytuje poradenství při financování projektů v oblasti památek a kultury.⁵⁹ Poskytování informací je totiž přesně ten typ činnosti, který odpovídá výše uvedenému požadavku poskytování obecně prospěšných služeb „všem za stejných podmínek.“

Pro účely opravy a péče o konkrétní památku není forma obecně prospěšné společnosti příliš vhodná. To vyplývá už ze základního vymezení obecně prospěšné společnosti – poskytování obecně prospěšných služeb, přičemž přiblížení tohoto požadavku opravě kulturní památky je sporné. K zamýšlenému cíli ochrany kulturní památky tak obecně prospěšná společnost může přispět pouze v omezené míře. Jako nejjednodušší se jeví možnost využít pro inspiraci již existující obecně prospěšné společnosti, které v této oblasti působí. Většina těchto organizací je zaměřena na poskytování služeb a informačního servisu subjektům, které provádí vlastní péči o památky. Příkladem takovéto obecně prospěšné společnosti, která slouží jako informační a poradenský zdroj, může být zmíněný Institut pro památky a kulturu o.p.s.⁶⁰

2.4 Občanské sdružení

Občanské sdružení je, co do počtu registrovaných jednotek, vůbec nejčastějším typem právnické osoby mezi organizacemi v neziskovém sektoru. Ministerstvo vnitra registrovalo k lednu 2010 na 78 tisíc občanských sdružení⁶¹.

Občanské sdružení je zákonem vymezeno jako korporace, tedy právnická osoba, jejíž podstatou je svobodné sdružování občanů. Sdružení může být založeno k plnění obecně

⁵⁸ Zjišťováno internetovým vyhledáváním s odkazem na klíčová slova – ochrana památek, péče o památky a to u nadací, nadačních fondů obecně prospěšných společností. (pozn. autora)

⁵⁹ <http://www.instituteu.cz/>, Institut pro památky a kulturu o.p.s. (cit. 19.1.2010)

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni>, Seznam občanských sdružení na webu Ministerstva vnitra ČR (cit. 21.1.2010)

prospěšných cílů či k plnění vzájemně prospěšných aktivit. Příkladem obecně prospěšného cíle občanského sdružení může být ochrana životního prostředí, tak jak ji realizují různé ochranné spolky, zatímco sportovní činnost a aktivity mohou být příkladem cílů vzájemné prospěšnosti.

Existence občanských sdružení je zakotvena již v *Listině základních práv a svobod* v rámci ústavního zákona č.23/1991. Na tento zákon pak navazuje zákon o sdružování občanů č.83/1990, který je základním právním předpisem upravujícím fungování spolků, společností, svazů, hnutí, klubů, odborových organizací a jiných občanských sdružení. Termín občanské sdružení se používá k označení všech těchto organizací.⁶² Principy, na kterých tato sdružení fungují, jsou následující⁶³:

2.4.1 Základní principy spolkového práva

- Odluka občanských sdružení od státu

Stát občanská sdružení administrativně registruje. Nezasahuje do jejich vnitřních poměrů. Občanská sdružení nejsou přímo napojena na státní rozpočet jako například příspěvkové organizace. Mají možnost ucházet se o dotace z veřejných zdrojů, avšak bez právního nároku na poskytnutí dotace.

- Princip dobrovolnosti a osobního členství

Princip osobního členství vychází z dobrovolnosti členství ve sdružení. Členství ve sdružení není na základě tohoto principu přenositelné na právní nástupce (dědice) a není ani možné ho z vůle člena převést na jinou osobu. Členové také neručí za závazky sdružení, stejně jako sdružení neručí za závazky svých členů.

- Princip absence majetkové participace členů

Majetek členů je oddělen od majetku sdružení, nedochází k majetkovým průnikům. Členové sdružení neparticipují na případném zisku sdružení.

⁶²Deverová, Lenka, Petr Pajas, Božena Petrlíková, Ondřej Sekanina, Lucie Sekaninová. 1996. *Průvodce neziskovým právem. I. díl*. Praha: ICN, str. 28.

⁶³ Kurz Právní rámec občanského sektoru, zimní semestr 2008/2009

- Princip spolkové samosprávy

Sdružení je řízeno a spravováno orgány, které si samo vytváří a rozhoduje o jejich personálním obsazení.

2.4.2 Založení občanského sdružení

Založení občanského sdružení není v porovnání s ostatními typy neziskových organizací náročný proces. K založení občanského sdružení není potřeba zvláštní povolení, ale stačí registrace Ministerstvem vnitra, do jehož kompetence tato administrativa spadá. Sdružení je registrováno na základě splněných zákonných podmínek.

Sdružení žádající Ministerstvo vnitra o registraci musí nejprve předložit tři dokumenty⁶⁴:

- Návrh na registraci sdružení
- Zápis ze schůze přípravného výboru
- Stanovy sdružení

Ve stanovách sdružení musí být, dle zákona č.83/1990 Sb., uvedeny následující náležitosti:

- Název sdružení
- Sídlo
- Cíl činnosti sdružení
- Orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení
- Ustanovení o organizačních jednotkách, pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem
- Zásady hospodaření

Postup samotného založení občanského sdružení je v ideálním případě následující.⁶⁵

⁶⁴ Modelové stanovy a ostatní dokumenty nutné k založení občanského sdružení jsou součástí Příloh. Přílohy č.1 a č.2.

⁶⁵ <http://new.ecn.cz/index.stm?x=73519>, Informační servis pro NNO (citace 19.1.2010)

1. Sdružení mohou založit nejméně tři občané, z nichž alespoň jeden musí být starší osmnácti let. Ti tvoří tzv. přípravný výbor. Členové výboru mezi sebou zvolí zmocněnce přípravného výboru, kterému budou doručovány písemnosti.
2. Přípravný výbor sepíše návrh na registraci sdružení.
3. K návrhu se připojí stanovы občanského sdružení ve dvojím vyhotovení.
4. Návrh se stanovami je zaslán na Ministerstvo vnitra.
5. Neshledá-li Ministerstvo ve stanovách rozpor se zákonem, sdružení zaregistruje. Na adresu zmocněnce přípravného výboru zašle kopii stanov s vyznačeným dnem registrace a s otiskem razítka (ověřená kopie stanov).
6. Právní subjektivita sdružení vzniká dnem registrace.

Nebyla-li zmocněnci přípravného výboru do čtyřiceti dnů ode dne, kdy ministerstvu došel návrh, doručena ověřená kopie stanov nebo rozhodnutí o odmítnutí registrace, sdružení stejně vzniká a to dnem následujícím po uplynutí této lhůty.

Odmítnutí registrace sdružení

Registraci je možno odmítnout v případě, že žádost o registraci nespĺňuje požadavky dané zákonem. V tomto případě je možné nedostatky napravit a žádost podat znovu. Další z možných důvodů zamítnutí registrace je závažnější a odvíjí se od toho, že stanovы obsahují diskriminující ustanovení ve vztahu ke členům sdružení nebo jsou naopak namířeny proti nečlenům sdružení nebo proto, že se jedná o tzv. nedovolené sdružení. Nedovolenými sdruženími jsou podle § 4 sdružení zaměřená na omezování lidských práv, sdružení sledující dosahování svých cílů protizákonnými a protiústavními prostředky, sdružení ozbrojená nebo sdružení, která zřizují ozbrojené složky. O odmítnutí rozhodne ministerstvo do 10 dnů, přičemž proti tomuto rozhodnutí mohou členové přípravného výboru podat opravný prostředek k Nejvyššímu soudu.

Jednou z možností, která se nabízí u občanského sdružení a která je odlišuje od ostatních organizací občanského sektoru, je možnost zřizování organizačních jednotek. Organizační jednotky umožňují sdružení působit na více místech v rámci ČR. Sdružení zaměřené na péči o jednu konkrétní památku tuto možnost patrně nevyužije, nicméně

pokud by tak chtělo učinit, nabízí se mu tři možnosti, jak zřídit a provozovat organizační jednotky⁶⁶:

1) Organizační jednotka **s vlastní právní subjektivitou**. Taková organizační jednotka musí být uvedena ve stanovách základní organizace, a aby mohla jednat vlastním jménem, musí požádat Český statistický úřad o přidělení identifikačního čísla. Komplikujícím je v tomto případě fakt, že jednotka je registrována jen na Českém statistickém úřadě.

2) Organizační jednotka **bez vlastní právní subjektivity**, která nemůže, ani omezeně, jednat svým jménem.

3) Oddíl/klub je **samostatnou právnickou osobou** - občanským sdružením, jeho status je dán vlastními stanovami registrovanými u Ministerstva vnitra. Stanovy "dceřiného" sdružení nesmí být v rozporu se stanovami "mateřského" sdružení.

Ve stanovách musí být uvedena ustanovení o organizačních jednotkách v případě, že budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem.

2.4.3 Podnikání občanských sdružení

V souvislosti s tématem podnikání občanských sdružení je třeba nejprve uvést, že základním rysem organizací občanského (neziskového) sektoru je, že nejsou založeny za účelem dosahování zisku. Není tedy přípustné zakládat občanské sdružení za účelem podnikání. K vymezení toho, co je považováno za podnikání, uvádím popis podnikání dle Obchodního zákoníku.

Obchodní zákoník (zákon č. 513 / 1991 Sb.) vymezuje podnikání jako soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.

Pro vymezení podnikání jsou tedy klíčové čtyři znaky:

- Soustavnost činnosti
- Samostatnost podnikatelovy činnosti

⁶⁶http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/_s.155/17236?ks=1588&docid=104885, Portál veřejné správy České republiky(citace 19.1.2010)

- Činnost je prováděna vlastním jménem a na vlastní odpovědnost
- Účelem činnosti je dosažení zisku

V případě, že posuzovaná činnost nevykazuje současně všechny výše uvedené znaky, nejedná se dle Obchodního zákoníku o podnikání.

Občanské sdružení je oprávněno vykonávat činnosti za účelem dosažení zisku, ale tyto činnosti musí mít doplňkový charakter k hlavním činnostem sdružení. Na prvním místě jsou tak činnosti vedoucí k naplnění cílů sdružení (poslání) a až poté se otevírá prostor činnostem generujícím zisk (doplňková činnost). Doplňková činnost, která je provozována soustavně a za úplatu, smí být realizována pouze na základě vydaného živnostenského oprávnění. Oproti tomu činnosti, které směřují k naplnění cílů, pro které bylo sdružení založeno, jsou vyjmuty z působnosti živnostenského zákona.⁶⁷

2.4.4 Občanská sdružení v procesu ochrany památek

Podle rozsahu aktivit lze občanská sdružení působící v oblasti ochrany památek rozdělit na sdružení s lokální, městskou a celostátní působností. Občanská sdružení činná v oblasti ochrany kulturních památek mají ve většině případů místní charakter. To znamená, že jejich aktivita je vztažena ke konkrétní památce či památkové oblasti (město). V porovnání s nadacemi a nadačními fondy, které většinou působí na celostátní úrovni, tak mají občanská sdružení nejčastěji regionální až místní charakter. To v některých případech snižuje jejich atraktivitu pro případné sponzory a úzce profiluje jejich zaměření. Na druhou stranu je místní působnost vhodná z hlediska konkrétního zaměření, znalosti místních podmínek a konečně i ve vztahu členů sdružení k danému tématu.

V souvislosti se zvažovaným záměrem založit občanské sdružení zaměřené na péči o kulturní památku jsem se v rámci povinné praxe při studiu pokusil vyhledat příklady již existujících a činných občanských sdružení s podobným zaměřením, tedy sdružení založené za účelem ochrany kulturních památek. Při naplňování tohoto záměru jsem však narazil na množství komplikací, které se týkaly především výběru konkrétních

⁶⁷ Studijní materiály předmětu Ekonomie a právo.

občanských sdružení. Kritériem výběru vhodné organizace bylo její zaměření. Referenční skupinou byla občanská sdružení (organizace), jejichž posláním je údržba a ochrana kulturních památek v Praze. Organizace byly vyhledávány prostřednictvím internetových stránek a přes osobní doporučení. Po krátkém pátrání jsem však musel svůj původní záměr opravit. Podle mé zkušenosti, získané při snaze dobrat se co nejrepresentativnějšího vzorku organizací, je naprostá většina občanských sdružení tohoto typu založena čistě účelově pro jeden konkrétní případ – jednu památku. Organizace je většinou založena lidmi z blízkého okolí, kterých se daný problém nejvíce týká. Sdružení se aktivně vymezuje vůči investorovi stavby či opravy, spolupracuje se zainteresovanými institucemi a snaží se prosadit svůj zájem.⁶⁸ Takto aktivní jsou však sdružení jen po tu dobu, po kterou se o dané problematice skutečně rozhoduje. Pokud sdružení dosáhne svého a stavba či přestavba se nekoná či je provedena dle připomínek, sdružení většinou ukončí svou činnost. V případě, že se sdružení nepodaří své požadavky prosadit, rovněž zaniká, protože jeho existence pozbývá smyslu. Jednou z příčin tohoto stavu je fakt, že žádné ze sledovaných občanských sdružení se majetkově nepodílelo na vlastnictví objektu, který byl předmětem ochranného zájmu.

Po tomto zjištění se nakonec původně zamýšlené spektrum organizací zúžilo na jediný spolek, který splnil požadavek kontinuity činnosti a zaměření na ochranu památek – Klub Za starou Prahu. Následující ilustrativní příklad čerpá z praxe v této organizaci, kterou autor absolvoval v rámci předmětu *Praxe v občanském sektoru* v letním semestru 2008.

2.4.5 Občanské sdružení a památková ochrana

Klub Za starou Prahu⁶⁹ - Příklad činnosti občanského sdružení v oblasti památkové ochrany

⁶⁸ Modelovým případem může být například záchrana Hendlova dvora na Praze 6, respektive Občanské sdružení přátel Hendlova dvora. www.oshendluvdivur.webzdarma.cz/vyvoj%20hd.doc (cit. 15.8.2008)

⁶⁹ Procházka, Štěpán. Zpráva z praxe v Klubu Za starou Prahu. Viz. Příloha č. 5

Klub za Starou Prahu se prezentuje jako nepolitické občanské sdružení, které se od svého vzniku v roce 1900 věnuje nepřetržitě ochraně památek v Praze. V současné době má jeho členská základna přes tisícovku členů. V čele klubu stojí Domácí rada, složená převážně z historiků umění, architektů a urbanistů. Klub Za starou Prahu usiluje o propojení odborné a laické veřejnosti s cílem zachovat jedinečné kulturní bohatství Prahy. Hlavní náplň činnosti Klubu je po celou dobu jeho existence v podstatě stejná: „Klub sleduje proměny města, vyjadřuje se k jednotlivým přestavbám či novostavbám v Praze a v případě ohrožení památek nebo historické tváře města činí vše pro jejich záchranu“. V souvislosti s mou diplomovou prací je pak klíčová věta, kterou klub uvádí na svých internetových stránkách: „Sto let činnosti Klubu je pak dokladem toho, že i omezené možnosti dané statutem občanského sdružení mohou být významnou silou v boji za záchranu architektonického a kulturního dědictví, v boji za uchování historie a paměti.“⁷⁰

Deklarovaným cílem klubu je zachování jedinečného kulturního dědictví Prahy. Jak tato aktivita vypadá ve skutečnosti? Dle prohlášení klubu na internetových stránkách takto: „Klub sleduje proměny města, vyjadřuje se k jednotlivým přestavbám či novostavbám v Praze a v případě ohrožení památek nebo historické tváře města činí vše pro jejich záchranu.“⁷¹

Klub prostřednictvím svých členů sleduje aktuální a plánovaný vývoj na poli památkové péče v hlavním městě. V případě podezření, že dochází k porušování památkového zákona, informuje o tom zainteresované aktéry. Partnery a zároveň soupeři klubu jsou Magistrát hlavního města Prahy, odbory památkové péče a stavební odbory a především soukromí investoři – developeři. Podle mého zjištění je drtivá většina aktivit klubu „pouze“ reakcí na aktivitu některé z výše uvedených skupin. (Ve svých počátcích kolem roku 1900 měl klub ještě dostatek kapacit i na to, aby navrhoval vlastní konkrétní architektonická řešení.)

Současná aktivita klubu tedy spočívá v tom, že vahou svého jména a schopnostmi svých členů vytváří a medializuje památkové kauzy. K těmto kauzám vydává svá stanoviska a snaží se dále působit na zúčastněné aktéry. Zásadním momentem pro mou praxi, respektive pro mou diplomovou práci, je fakt, že klub nezajišťuje a ani se nepodílí na samotné opravě či údržbě památek. To je zapříčiněno jednak již zmíněným vlastnickým

⁷⁰ <http://www.zastarouprahu.cz/> , Klub Za starou Prahu (cit 18.8.2008)

⁷¹ Tamtéž.

stavem, tedy tím, že klub nemá na památkách majetkový podíl, a pochopitelně také finanční náročností takovéto aktivity.

Kromě medializace památkových kauz patří mezi další činnosti klubu pořádání osvětových besed pro veřejnost, jejichž témata jsou aktuální památkové kauzy. Těchto besed se účastní zástupci klubu a pracovníci památkových odborů, kteří zde prezentují svá stanoviska či pohledy na danou kauzu. Dalšími aktivitami jsou tematicky zaměřené vycházky Prahou s odborným výkladem, publikační činnost a provozování knihkupectví v Juditině věži na Karlově mostě.

Více postřehů o Klubu Za Starou Prahu a jeho aktivitách je uvedeno v *Závěrečné zprávě z odborné praxe*, která je uvedena jako Příloha č. 4 této práce.

Proč zvolit formu právní formu občanského sdružení?

S ohledem na výše uvedené charakteristické znaky občanských sdružení a poznatky z praxe v občanském sdružení zaměřeném na ochranu památek byl sestaven přehled základních rysů organizace typu občanského sdružení ve vztahu k naplnění poslání ochrany konkrétní kulturní památky. Stejně jako v případě výše představených organizací, nadace, nadačního fondu a o.p.s., uvádím zjednodušený přehled silných a slabých stránek občanského sdružení ve vztahu k dosahování plánovaného cíle – ochrany konkrétní kulturní památky.

2.4.6 Silné stránky

- Založení občanského sdružení je ekonomicky nenáročné, protože nevzniká povinnost složit majetkový vklad. Registrace občanského sdružení na Ministerstvu vnitra je bez správních poplatků.
- V případě, že občanské sdružení poskytne svým členům (fyzickým osobám) příspěvek, obdarování členové ani sdružení neplatí daň.
- Principy hospodaření je možné upravit ve stanovách sdružení. Nejčastějším modelem je získávání prostředků k plnění svého poslání z členských příspěvků, darů, dotací a v neposlední řadě také díky vlastní činnosti sdružení.

- V porovnání s ostatními typy neziskových organizací (nadace, nadační fond či o.p.s.) zákon nenařizuje orgány sdružení, neomezuje (resp. neupravuje) podnikatelskou činnost sdružení, občanské sdružení nemá povinnost dělat výroční zprávu ani audit (ale může, pokud chce vypadat důvěryhodně).
- Občanské sdružení může mít organizační jednotky a působit tak na více místech ČR (pro účely péče o jedinou kulturní památku je tato možnost nedůležitá, avšak v případě památkové péče obecně je velmi vhodná).
- Existuje široká škála dotačních titulů dostupných pro občanská sdružení.

2.4.7 Slabé stránky

V některých případech se výhody občanského sdružení mohou snadno stát nevýhodami.

- Relativně snadný způsob založení a minimální povinnost sdružení poskytovat informace o své činnosti a hospodaření mohou být i na překážku. Některé instituce, například ministerstva či velké nadace, právě z těchto důvodů občanská sdružení vylučují ze seznamu přijatelných žadatelů o dotace.
- Občanské sdružení se obecně těší nižší důvěryhodnosti v porovnání například s nadací či obecně prospěšnou společností.
- Obtížný přístup k bankovním finančním zdrojům – půjčky a úvěry. Vzhledem k tomu, že členové sdružení neručí za závazky sdružení, jsou banky velmi opatrné a v případě poskytování půjček většinou požadují konkrétního ručitele.

Celá řada dalších důvodů, proč nezvolit formu občanského sdružení pro naplnění cílů neziskové organizace je rovněž uvedena v článku Marka Šedivého „Občanská sdružení jdou z módy: „nosí se“ obecně prospěšné společnosti“⁷². Nosným tématem tohoto článku je netransparentnost v činnostech a provozu občanských sdružení a z ní pak

⁷² <http://neziskovky.cz/cz/fakta/zpravodajstvi/celorepublikove-akce/3722.html>, Portál Neziskovky.cz (cit 14.3.2010)

plynoucí ztráta důvěryhodnosti. Podle autora článku existuje tendence k tomu, aby se organizace, které to s plněním svého poslání myslí opravdu vážně, postupně transformovaly do podoby obecně prospěšných společností, které se těší větší důvěře potenciálních dárců a příznivců, stejně jako státní správy.

2.4.8 Vyhodnocení

V následujícím shrnutí uvádím silné a slabé stránky občanského sdružení ve vztahu k naplnění zamýšleného účelu - ochrany kulturní památky, tak jak vyplývají z předchozího vymezení.

Zákon o sdružování občanů, který upravuje problematiku občanských sdružení, je poměrně benevolentní v tom smyslu, že například nenařizuje povinné orgány sdružení či výslovně neomezuje případnou podnikatelskou činnost. Pro sdružení, která si chtějí na svou činnost vydělávat, je toto rozhodně pozitivní předpoklad. Samotný proces založení a následné registrace občanského sdružení je v porovnání s ostatními typy neziskových organizací snadnější a méně nákladný. Registrace sdružení je zdarma a stačí k ní přípravný výbor tří občanů a tři dokumenty (stanovy, návrh na registraci a zápis z přípravného výboru)⁷³. Od zakladatelů sdružení není vyžadován žádný majetkový vklad. Silnou stránkou občanského sdružení je rovněž mnohem větší svoboda v činnostech a v nakládání s majetkem než u jiných právnických osob. Občanské sdružení nemusí na rozdíl například od nadace či nadačního fondu dokládat své činnosti výroční zprávou či auditem. V případě, že chce sdružení působit na potenciální členy, sponzory či klienty důvěryhodně, je však toto samozřejmostí. V současné době existuje široká škála dotačních programů, ať již státních či soukromých, které umožňují občanským sdružením žádat o dotace. Příklady konkrétních dotačních titulů dostupných pro občanská sdružení působící v oblasti ochrany památek jsou uvedeny v následující kapitole.

Snadné založení sdružení a vyšší flexibilita ve výdělečných činnostech však může být vykoupena především obtížnějším přístupem k financím. Výše uvedené výhody totiž mohou být za určitých okolností i nevýhodami. Jednoduchost založení, možnost rozdělit majetek sdružení mezi členy, chybějící odpovědnost členů sdružení za závazky

⁷³ viz. Přílohy č.1 a č.2

sdružení, to vše v konečném důsledku může vést k tomu, že mnozí mecenáši, donoři či firmy upřednostňují při svém výběru nadace či nadační fondy oproti občanským sdružením. Samostatnou kapitolou je pak přístup k bankovnímu financování, které je pro občanská sdružení obtížně dostupné. Je to především proto, že banky se obávají půjčit peníze sdružení, jehož členové neručí za závazky sdružení. Při neschopnosti sdružení splácet své závazky není možné domáhat se pohledávek u členů sdružení a banky tedy dávají úvěry pouze v případě, pokud má sdružení čím ručit či pokud se za něj někdo zaručí.

Občanské sdružení založené za účelem ochrany památky, která mu nepatří, pochopitelně není účastníkem připomínkových řízení, které se vedou při rozhodování o udělení stavebních či jiných povolení. Jedním ze zjištění této práce je, že tento stav není daný. K tomu, aby se sdružení stalo účastníkem těchto řízení a mohlo tak ovlivnit jejich vývoj, je potřeba dostatečně široce formulovat jeho poslání. Řada občanských sdružení pečující o památky proto kromě ochrany kulturního dědictví deklaruje také záměr chránit životní prostředí, resp. parky a zeleň, které často přísluší k památkově chráněným objektům. V případě, že se úprava památky dotkne také zeleně, musí být sdružení pečující také o zeleň přizváno k řízení. Tento poznatek byl aplikován při tvorbě modelových stanov občanského sdružení Usedlost Bulovka pečujícího o kulturní památku usedlost Bulovka.⁷⁴ Tento postup je umožněn aplikací § 70 zákona o ochraně přírody a krajiny, který upravuje okruh účastníků správního řízení. Pokud se řízení dotýká ochrany životního prostředí, může se účastníkem řízení stát také občanské sdružení. Zákon o ochraně přírody a krajiny k této problematice uvádí následující⁷⁵: “Občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny (dále jen "občanské sdružení") je oprávněno, pokud má právní subjektivitu, požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby bylo předem informováno o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona.”

⁷⁴ Viz. příloha č.1

⁷⁵<http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/58170589e7dc0591c125654b004e91c1?OpenDocument>, Plné znění zákona o ochraně přírody a krajiny (cit. 10.6.2010)

S ohledem na výše uvedená zjištění je logickým závěrem, že občanské sdružení je i přes některé slabé stránky nejvhodnějším typem organizace pro naplnění záměru ochrany kulturní památky. Hlavním argumentem svědčícím ve prospěch občanského sdružení je především relativní jednoduchost založení a provozu občanského sdružení v porovnání s nadací, nadačním fondem či o.p.s. Značným ulehčením je rovněž možnost doplňkových činností, které mohou generovat zisk využitelný pro naplnění cíle sdružení. V neposlední řadě existuje celá řada dotačních titulů, které jsou dostupné pro občanské sdružení pečující o kulturní památku.

3. Přehled dotačních zdrojů v oblasti obnovy kulturních památek

Vlastnictví kulturní památky s sebou nese zvýšené náklady na její provoz a správu. Podle § 9 zákona o státní památkové péči je vlastník památky povinen o svoji kulturní památku pečovat, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Může ji užívat pouze tak, aby ji užíváním nepoškozoval, tedy pouze způsobem, který odpovídá jejímu technickému stavu, památkové hodnotě a významu kulturní památky. Všechny tyto povinnosti a omezení pak vlastník památky plní ze svých vlastních prostředků.⁷⁶

Aby stát vlastníkům památek kompenzoval tato omezení při užívání nemovitostí, jež jsou vedeny jako kulturní památky, nabízí možnost získání finančních a nefinančních prostředků na péči o památky. Nefinančními prostředky se rozumí především bezplatná poradenská činnost ze strany státních úřadů, především pak památkových úřadů. Mezi finanční prostředky pomoci patří především granty, dotace a daňové úlevy. Finanční prostředky jsou rozdělovány prostřednictvím dotačních programů, které spravují ministerstva, obce a kraje.

Obce nebo kraje mohou ze svých rozpočtů poskytnout majiteli kulturní památky příspěvek na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky. Příspěvek se poskytuje na základě písemné žádosti vlastníka, a to rozhodnutím po provedeném správním řízení. Příspěvek na obnovu kulturní památky může být rovněž

⁷⁶ <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1108734974.upl&ANAME=prirvlpam.pdf&MODNAME>, Příručka vlastníka kulturní památky (cit.16.8.2009)

poskytnut ze státního rozpočtu a to prostřednictvím Ministerstva kultury. Podmínkou pro poskytnutí dotace je mimořádný společenský zájem na zachování kulturní památky. Pro účely záchrany či opravy nemovitých kulturních památek má Ministerstvo kultury k dispozici několik specializovaných programů:⁷⁷

a) Havarijní program – z tohoto programu jsou poskytovány finanční příspěvky pro zabezpečení nejnaléhavějších oprav nemovitých kulturních památek, zejména na odstranění havarijního stavu střech a nosných konstrukcí staveb.

b) Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón – je nástrojem k obnově kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech historických měst prohlášených za památkové rezervace nebo památkové zóny. Finanční příspěvky však mohou být z něho poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí společně s vlastníkem na obnově kulturní památky.

c) Program záchrany architektonického dědictví – tímto programem je podporována obnova kulturních památek tvořících nejceněnější součást našeho architektonického dědictví jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely a podobně. Zamýšlené práce přitom musejí směřovat k záchraně kulturní památky nebo záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky. K žádosti o zařazení do tohoto programu se přikládá zvláštní druh dokumentace, tzv. projekt záchrany kulturní památky.

d) Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny – zaměřuje se na podporu obnovy a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury jako jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky a boží muka, které se nacházejí v uvedených památkově chráněných územích.

Další z možností, kterými mohou vlastníci kulturních památek získat prostředky na jejich správu, jsou programy českých neziskových organizací a evropské či celosvětové granty (např. UNESCO). Tyto granty jsou ve většině případů poskytovány na opravu a záchranu chátrajících kulturních památek či jinak významných objektů. Příjemcem

⁷⁷ www.mkcr.cz, Ministerstvo kultury ČR (cit. 17.1.2010)

dotace mohou být podle typu programu a podpory buď přímo vlastníci daných objektů či organizace, které byly založeny za účelem jejich ochrany. V mnoha případech jsou přijatelné obě možnosti. O dotaci tak mohou žádat jak vlastníci objektů, tak i organizace založené za účelem jejich ochrany. V případě, že se o dotaci hlásí organizace, které památku nevlastní, je samozřejmým předpokladem souhlas majitele památky s využitím programu. Tento moment se týká i činnosti uvažovaného sdružení Usedlost Bulovka a jeho aktivit. V případě opravy usedlosti Bulovka je dle rozsahu opravy nezbytný souhlas dotčených spoluvlastníků usedlosti.

Vzhledem k tomu, že posláním zamýšleného sdružení usedlost Bulovka bude právě záchrana a péče o kulturní památku usedlost Bulovka, vyhledal jsem vzorek dotačních programů, které jsou v současné době dostupné pro organizace občanského sektoru, především pak pro občanská sdružení. Uvedené programy byly vybrány s ohledem na to, aby byly využitelné pro potřeby a realizaci poslání zvažovaného občanského sdružení Usedlost Bulovka. (Cílem sdružení je *Záchrana kulturní památky usedlost Bulovka, péče o tuto památku a ochrana životního prostředí v jejím okolí*⁷⁸.) Dotační programy jsem vybíral prostřednictvím internetových vyhledávačů za použití klíčových slov: dotační programy, dotace, památky, kulturní památky a ochrana kulturního dědictví.

V uvedeném vzorku jsou programy vypisované státem (Ministerstvo kultury), obcemi (hl. m. Praha, městská část Praha 5) a dále programy soukromých nadací a nadačních fondů. V krátkém představení každého programu uvádím jeho klíčové aspekty, tedy především cílovou skupinu příjemců a hlavní podporované aktivity.

Pro upřesnění vzorku dotačních programů jsem zvolil tato kritéria:

- Žadatelem o grant může být občanské sdružení či fyzická osoba.
- Program podpory musí být zaměřen na opravu nemovité kulturní památky. Klíčová slova zaměření programu tedy jsou – kulturní památky, nemovité kulturní památky, ochrana kulturních památek, ochrana architektonického dědictví, usedlost, viniční usedlost.

⁷⁸ Viz. Příloha č. 1 Stanovy sdružení

- Program podpory bude v případě usedlosti Bulovka realizován na území hl. města Prahy. Tímto se diskvalifikují programy určené vesnickým památkovým zónám a některé programy EU, které Prahu automaticky vylučují z podpory.

3.1 Programy na opravu a záchranu nemovitých kulturních památek poskytované státem či Evropskou unií

Evropské granty na obnovu památek – Europa Nostra

Zaměření programu: Granty, na které je vyčleněna částka 20 tisíc eur, jsou určeny na výjimečné projekty obnovy památek, které mají velkou historickou a architektonickou hodnotu a tímto představují významné evropské kulturní dědictví. Přihlášeny mohou být projekty obnovy jak budov, tak i parků, zahrad a dalších podobných objektů.

Komu jsou určeny: Projekty mohou přihlásit státní instituce, nevládní organizace i podnikatelský sektor a to ze zemí Evropské unie, kandidátských zemí a zemí bývalého Sovětského svazu.

Oblasti podpory: kultura, ochrana nemovitých památek

Web: <http://nno.ecn.cz/index.stm?apc=nF2xx1--&x=496884>

Ministerstvo kultury ČR - Program záchrany architektonického dědictví

Zaměření programu: Program musí mít povahu záchrany existence objektu nebo záchrany těch jeho částí, které tvoří podstatu kulturní památky. Sledován je zejména havarijní stav objektu, kontinuita prací při obnově a finanční spoluúčast vlastníka kulturní památky. Podporována je obnova a zachování kulturních památek, hradů, zámků, klášterů, historických zahrad, kostelů, obranných městských a pevnostních systémů apod.

Oblasti podpory: kultura, ochrana nemovitých památek

Cílové skupiny: NNO, veřejná správa, veřejnost

Web: <http://www.mkcr.cz>

Hlavní město Praha, Operační program Praha – Konkurenceschopnost (OPPK)

Souhrnným cílem OPPK je zvýšení konkurenceschopnosti Prahy jako dynamické metropole členské země EU prostřednictvím odstranění rozvojových bariér a slabín regionu, zkvalitněním městského prostředí, zlepšením dostupnosti dopravních a telekomunikačních služeb a rozvinutím inovačního potenciálu města.

Mezi specifické cíle podpory patří:

- revitalizovat opuštěné, poškozené nebo nevhodně využívané plochy typu „brownfields“, zvýšit jejich atraktivitu pro investory, občany i návštěvníky a posilovat tak jejich městotvornou funkci a ekonomický potenciál,
- zlepšit kvalitu přírodního prostředí v revitalizovaných územích a jejich okolí,
- revitalizovat veřejná prostranství v obytných územích, včetně sídlišť nebo jiných sociálně problémových lokalit (například s vysokou koncentrací kriminality); v rámci revitalizace ploch obnovovat i nevyužívané, historicky cenné objekty, snížit tlak na výstavbu nových objektů v přírodně nebo historicky cenných lokalitách a v jejich blízkosti,
- podpořit rozšiřování a obnovu ploch zeleně ve městě, včetně realizace prvků ÚSES a ochrany lokalit systému Natura 2000.

Podporované aktivity oblasti podpory 2.1. – Revitalizace a ochrana území

- revitalizace ploch s ekologickou zátěží;
- revitalizace ploch významných pro rozvoj města;
- regenerace veřejných prostranství v obytných územích;
- revitalizace poškozených a nevhodně využívaných zelených ploch (parky aj.);
- revitalizace nevhodně využívaných ploch omezujících budoucí rozvoj území;
- obnova nevyužívaných historicky cenných objektů a areálů.

Oprávnění žadatelé: hlavní město Praha, městské části hl. m. Prahy, organizace zřízené a založené hl. m. Prahou a městskými částmi hl. m. Prahy, nestátní neziskové organizace.

Web: http://www.prahafondy.eu/cz/oppk/aktuality/431_7.-vyzva-oppk.html?strana=1

Městská část Praha 5 - Grant vlastníkům nemovitých kulturních památek na jejich obnovu

Zaměření programu: Finanční příspěvky mohou být poskytnuty na podporu obnovy nemovitých kulturních památek v rámci jednoho roku.

Co podporuje: Příspěvky je možno poskytnout pouze na zvýšené náklady na stavební a restaurátorské práce související přímo se zachováním a obnovou památkové hodnoty a podstaty nemovité kulturní památky stojící na území MČ Praha 5.

Oblasti podpory: ochrana nemovitých památek

Komu je určen: veřejnost

Web: <http://www.praha5.cz>

Granty hlavního města Prahy vlastníkům památkově významných staveb

Zaměření programu: Grant je možno poskytnout na stavební a restaurátorské práce související přímo se zachováním a obnovou památkové hodnoty a podstaty objektů, které:

A) jsou nemovitou kulturní památkou na území hl. m. Prahy a jsou zapsané v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek,

B) jsou významné z hlediska památkové péče a leží na území hl. města Prahy.

Oblasti podpory: Ochrana nemovitých památek

Cílová skupina: veřejnost

Web: <http://www.praha-mesto.cz>

3.2 Programy na opravu a záchranu nemovitých kulturních památek poskytované nadacemi a nadačními fondy

Nadace Občanského fóra – program Opomíjené památky

Zaměření programu: Záchrana opomíjených památek. Smyslem programu je podpořit záchranu opomíjených památek v České republice prostřednictvím občanských iniciativ.

Koho podporuje: O grant mohou zažádat pouze právnické osoby, za předpokladu, že prokáží občanskou iniciativu při péči o památku. (Např. regionální nadace, občanská sdružení, církevní právnické osoby, poskytující sociální, zdravotnické, vzdělávací a kulturní služby.)

Oblast podpory: kultura, ochrana nemovitých památek, regionální/komunitní rozvoj

Cílová skupina: veřejnost

Web: <http://www.nadaceof.cz/granty2008.htm>

Purkyňova nadace - Památky a občané

Zaměření programu: Program je určen pro občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby, nadace a nadační fondy, které působí v oboru památkové péče a vyvíjejí soustavné a cílevědomé úsilí k záchraně a smysluplnému využití nemovité památky. Grant může být využit na zajištění činnosti občanské iniciativy a základních potřeb, které jsou nutné pro přípravu a organizační zabezpečení realizace projektu záchrany nemovité památky.

Koho podporuje: Prostředky jsou určeny pro občanská sdružení, o.p.s., nadace a nadační fondy a CPO.

Oblasti podpory: ochrana nemovitých památek

Cílová skupina: veřejnost

Web: <http://purknadace.webpark.cz>

Nadace ČEZ - Grantové řízení pro regionální projekty na rok 2009

Zaměření programu: Nadace poskytuje nadační příspěvky v souladu s obecně prospěšným účelem, k němuž byla zřízena zejména v oblastech rozvoje duchovních hodnot, vědy, vzdělání, sportu, ochrany lidského zdraví, lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrany kulturních památek a životního prostředí.

Oblasti podpory: lidská práva, ochrana nemovitých památek, ostatní, regionální/komunitní rozvoj, sociální/zdravotní/humanitární, volný čas, vzdělávání, životní prostředí

Cílová skupina: veřejnost

Web: <http://www.nadacecez.cz/>

Nadace VIA - Fond kulturního dědictví, Záchrana drobných památek místního významu

Zaměření programu: Podpora projektů, které usilují o záchranu, obnovu a údržbu drobných nemovitých památek místního významu. Zlepšení stavu a vzhledu krajiny prostřednictvím obnovy a údržby drobných památek. Vytváření prostoru pro dobrovolnou činnost a účast lidí na péči o svoje okolí. Posílení zájmu o péči o památky v krajině a rozvíjení partnerských vztahů mezi místními aktéry (tj. občany, neziskovými organizacemi, podnikateli a veřejnou správou) při záchraně, obnově a údržbě památek.

Oblasti podpory: kultura, ochrana nemovitých památek

Komu je určen: České nevládní neziskové organizace registrované jako občanská sdružení, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti, dále církevní právnické osoby a obce.

Web: <http://www.nadacevia.cz>

III. Závěr

Cílem této práce bylo prostudovat možnosti, jaké mají organizace občanského sektoru v oblasti ochrany kulturních památek. Pro uvedení této problematiky byly nejprve představeny teoretické koncepty památkové péče a občanského sektoru. Pro konkrétnější vymezení tématu jsem jako příklad kulturní památky, které by se ochrana měla týkat, zvolil usedlost Bulovka na Praze 5. Výchozí předpoklad, že nejvhodnějším typem organizace pro tento účel je občanské sdružení, byl analýzou a srovnáním různých typů organizací občanského sektoru potvrzen. Srovnávacími kritérii byla především administrativní náročnost daného typu organizace a přístup k finančním zdrojům, a to jak prostřednictvím vlastní činnosti sdružení, tak možností žádat o granty.

Jedním z nejdůležitějších faktorů, které mohou ovlivnit schopnost nového sdružení prosadit se a aktivně pečovat o danou památku, je klíčový dokument každého občanského sdružení, jeho stanov. Při tvorbě modelových stanov pro uvažované občanské sdružení Usedlost Bulovka jsem se inspiroval zkušenostmi získanými při praxi v Klubu Za starou Prahu a rovněž u dalších občanských sdružení s podobným typem poslání (např. o.s. Hendlův dvůr). Klíčovým poznatkem je, že v případě, kdy je jedním z cílů občanského sdružení ochrana životního prostředí (zeleně, biotopu, stromů), je toto sdružení součástí procesu posuzování a hodnocení plánů, které se dotýkají daného místa a problematiky. Tento poznatek je využitelný v případě usedlosti Bulovka, protože usedlost je v seznamu kulturních památek zapsaná jako jednotný celek nemovitostí, sadu a parku. Ochrana sadu a parku (životního prostředí) tak přímo souvisí s ochranou kulturní památky.

Dalším motivujícím prvkem pro založení občanského sdružení Usedlost Bulovka je široké pole programů a zdrojů, jenž lze využít pro financování oprav a údržby usedlosti. Příkladem možných dotačních programů jsou městské granty, státní granty a v neposlední řadě granty soukromých subjektů, především firemních nadací a nadačních fondů (např. ČEZ či ČSOB).

V následujícím výčtu jsou uvedeny klíčové poznatky ohledně ochrany památek prostřednictvím organizací občanského sektoru, ke kterým jsem v této práci dospěl.

- Nedostatečná legislativa upravující péči o památky. Platný památkový zákon vznikl na konci osmdesátých let a odpovídá době svého vzniku. Zákon se zaměřuje především na stát jako na vykonavatele památkové péče. Nepočítá se soukromým vlastnictvím, organizacemi občanského sektoru ani s dotacemi a fondy na opravu památek. Některé nedostatky jsou řešeny dílčími novelizacemi, ale kompletní úprava je očekávána až od nového památkového zákona. Zásadním nedostatkem je, že památkový zákon nestanovuje postihy pro případ porušení památkového či stavebního zákona ve vztahu ke státem chráněné památce. Zákon nijak neupravuje situaci, kdy se vlastník, nestará o svůj majetek – kulturní památku, která vlivem toho chátrá. Náprava těchto nedostatků je očekávána od připravovaného nového památkového zákona, jehož přijetí je však stále v nedohlednu.
- V současné době již existuje celá řada organizací občanského sektoru, které se úspěšně realizují v oblasti ochrany kulturních památek. Pro každý typ organizace existují charakteristická silná a slabá místa z hlediska realizace poslání v oblasti památkové péče. Zjednodušeně je možné konstatovat, že občanská sdružení se většinou zaměřují na jednu konkrétní památku, zatímco o.p.s., nadace a nadační fondy mají širší záběr co do rozsahu činností a míst. Orientační seznam nadací a nadačních fondů, které se zabývají ochranou kulturních památek, je uveden v příloze diplomové práce.
- Existuje široké spektrum dotačních programů využitelných pro obnovu a péči o kulturní památky. Tyto programy jsou dostupné a vhodné jak pro fyzické osoby, tak pro neziskové organizace. Stručný přehled těchto programů s uvedením jejich základních charakteristik je součástí této práce.
- Občanské sdružení může být účastníkem připomínkových řízení, která se dotýkají památky, aniž by bylo vlastníkem památky. V tomto případě je však nutné široce vymezit poslání sdružení v jeho stanovách. V případě usedlosti Bulovka to je například péče o zeleň jako jeden z cílů sdružení. Tento krok vychází z předpokladu, že usedlost Bulovka se skládá jednak z vlastních

památkově chráněných objektů, ale rovněž z památkově chráněného sadu a parku. Objekt a zeleň tak tvoří jednotlivý památkově chráněný celek.

- Byla potvrzena úvodní hypotéza o vhodnosti občanského sdružení pro naplnění cíle ochrany kulturní památky. Občanské sdružení je v porovnání s ostatními organizacemi občanského sektoru relativně snadné založit a provozovat, přičemž existuje řada dotačních titulů, o které se občanské sdružení pečující o kulturní památku může ucházet. V rámci doplňkových činností ke svému poslání může občanské sdružení rovněž podnikat.

V předchozích kapitolách a oddílech jsem demonstroval možnosti jednotlivých organizací občanského sektoru v oblasti péče o kulturní památku. S ohledem na výsledek srovnání jednotlivých typů organizací jsem jako nejvhodnější typ organizace pro péči o kulturní památku usedlost Bulovka zvolil formu občanského sdružení. Zamýšlené občanské sdružení je pracovníčně nazýváno *Usedlost Bulovka*. Součástí příloh práce jsou navržené stanovy, které mají za cíl umožnit uvedenému sdružení aktivně a efektivně působit v procesu ochrany této památky. V případě, že vzniklé občanské sdružení *Usedlost Bulovka* dokáže spolupracovat při naplňování svého cíle se současnými majiteli, roste šance na to, že v duchu výkladu památkového zákona zůstane památka zachována pro další generace.

IV. Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

Adamová, K., Křížkovský, L., Šouša, J., Šoušová, J. 2001. *Politologický slovník*. 1 vydání. Praha: C.H.Beck.

Deverová, Lenka, Petr Pajas, Božena Petrlíková, Ondřej Sekanina, Lucie Sekaninová. 1996. *Průvodce neziskovým právem. I. díl*. Praha: ICN.

Deverová, Lenka, Petr Pajas, Božena Petrlíková, Lucie Sekaninová, Alena Strunová. 1996. *Průvodce neziskovým právem. II. díl*. Praha: ICN.

Dohnalová, Marie, Jaroslav Malina, Karel Müller. 2003. *Občanská společnost: Minulost – současnost – budoucnost*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana.

EEIP. 2008. *Hodnocení dopadu regulace pro nový památkový zákon (Regulatory Impact Assessment – RIA)*(online). Praha: EEIP (cit.21.6.2010)

Dostupné z <http://www.restauro.cz/archiv/080403_RIA_Pamatky_final.pdf>

Frič, Pavol, Lenka Deverová, Petr Pajas, Hana Šilhánová. 1998. *Defining the Nonprofit Sector: The Czech Republic. Working Paper of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, no. 27, edited by Lester M. Salamon and Helmut K. Anheier*. Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies. (Frič et al., 1998)

Frič, Pavol., Rochdi, Goulli. 2001. *Neziskový sektor v České republice*, Praha: Eurolex Bohemia.

Gellner, Ernest. 1997. *Podmínky svobody*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Laštovková, Barbora., Koťátko, Jiří. 2001. *Pražské usedlosti*. Praha: Libri.

Laudát, František. 2002. „Ochrana památek - realita, ne však banalita“. *Pražská pětka* č. 5: s. 4.

Ministerstvo kultury ČR. 2007. *Příručka vlastníka kulturní památky "Kulturní památky a péče o ně"* (online) Praha: Ministerstvo kultury ČR (cit.15.8.2009) Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=2273>

Müller, Karel. 2002. *Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska*. Praha: Triton.

Národní památkový ústav, s.d. *Příručka vlastníka kulturní památky*. S.l.: Národní památkový ústav (online), (cit. 16.8.2009) Dostupné z: <http://www.npu.cz/download.php?FNAME=1108734974.upl&ANAME=prirvlpam.pdf&MODNAME>

Telec, Ivo. 1998. *Spolkové právo*. Praha: C. H. Beck.

Procházka, Štěpán. 2006. *Ernest Gellner a občanská společnost*. Referát zpracovaný v rámci předmětu Teorie občanské společnosti I.

Procházka, Štěpán. 2008. *Závěrečná zpráva z praxe v Klubu Za starou Prahu*. Závěrečná zpráva zpracovaná v rámci předmětu Praxe v občanském sektoru.

Riegl, Alois. 2003. *Moderní památková péče*. Praha: Národní památkový ústav.

Richter, Václav. 1993. *Památky a péče*. Praha: Státní ústav památkové péče.

Sokol, Jan. 2002. *Společnost jako komunikace*. In Univerzita Karlova v Praze – Fakulta humanitních studií. *Občanský sektor, studie a souvislosti. Sborník textů*. Moravský Beroun: Moravská expedice.

Šedivý, Marek. 2008. *Občanská sdružení jdou z módy: „nosí se“ obecně prospěšné společnosti*. (online) NEZISKOVKY.CZ, 5/2008. (cit.19.1.2010) Dostupné z: <http://neziskovky.cz/cz/fakta/zpravodajstvi/celorepublikove-akce/3722.html>

Tomková, Jarmila. 1995. *Pražské usedlosti a vinice*. S.l.: s.n.

Umělecká agentura Foibos. 2006. *Památky Prahy 5: stavby, sochy a plastiky a pamětní desky*. Praha: Umělecká agentura Foibos.

Vinter, Václav. 1983. *Stručný slovník památkové péče*. Ústí nad Labem: s.n.

Webové stránky

ČSOB, <http://www.csob.cz>

Databáze finančních zdrojů pro neziskové organizace a jejich katalog, www.neziskovky.cz

Dobročinný fond, <http://www.dobrocinnofond.cz/index.php>

Dotace města Prahy na památky, <http://magistrat.praha-mesto.cz/Dotace-a-granty/Pamatky>

Fórum dárců, www.donnorsforum.cz

Hlavní město Praha, <http://www.praha-mesto.cz>

Informace k usedlosti Bulovka, <http://langweil.info/kosire/bulovka-2.html>

Informační servis pro NNO, <http://new.ecn.cz>

Institut pro památky a kulturu o.p.s., <http://www.instituteu.cz/>

Klub Za starou Prahu, <http://www.kzsp.cz>

MČ Praha 5, <http://www.praha5.cz>

Ministerstvo kultury, <http://www.mkcr.cz>

Ministerstvo pro místní rozvoj, <http://www.mmr.cz>

Ministerstvo životního prostředí, www.mzp.cz

Ministerstvo vnitra, <http://www.mvcr.cz>

Ministerstvo spravedlnosti, www.justice.cz

Nadace Via, <http://www.nadacevia.cz>

Nadace ČEZ, www.nadacecez.cz

Nadace České spořitelny, www.nadacecs.cz

Nadace OF, <http://www.nadaceof.cz/granty2008.htm>

Nadace podporující ochranu nemovitých kulturních památek,
www.kaplicky.unas.cz/nadace.doc

Nadace Terežín, <http://nadaceterezin.sweb.cz/>

Národní informační centrum pro mládež, www.nicm.cz

Národní památkový ústav, www.npu.cz

Občanská společnost-návod k použití, <http://obcan.ecn.cz>

Občanské sdružení Arte-fakt, <http://www.arte-fakt.cz/coje.html>

Občanské sdružení přátel Hendlova dvora, www.oshendluvdvur.webzdarma.cz

Open Society Fund, www.osf.cz

Operační program Praha – Konkurenceschopnost, www.prahafondy.eu

Památkový zákon, <http://www.pamatkovy-zakon.cz/>

Památková péče v ČR, www.cka.cz/priloha/josef-stulc

Portál veřejné správy České republiky, <http://portal.gov.cz>

Pražské viniční usedlosti, <http://www.libri.cz/data/pdf/89.pdf>

Purkyňova nadace, <http://purknadace.webpark.cz>

Seznam nadací a nadačních fondů poskytujících dotace na opravu památek,
www.reg424.unas.cz/article.php?id=79

Seznam občanských sdružení, <http://aplikace.mvcr.cz/rady/sdruzeni/index.html>

Statistický úřad, www.csu.cz

Úmluva o ochraně archeologického dědictví v Evropě
<http://www.npu.cz/pp/dokum/legisl/umlarcheol/>

UNESCO, www.unesco.org

Zákony

Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 513 / 1991 Sb., obchodní zákoník

V. Přílohy

Příloha č. 1: Modelové stanovy občanského sdružení

Stanovy sdružení

Článek 1

Název a sídlo

Název sdružení: Usedlost Bulovka

Sídlo sdružení: Jinonická 59, Praha 5, 158 00

Článek 2

Charakter sdružení

Sdružení je dobrovolným, nevládním, neziskovým občanským sdružením, vzniklým na základě zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, v platném znění. Sdružení je právnickou osobou podle českého práva.

Článek 3

Poslání sdružení

Posláním sdružení je záchrana kulturní památky usedlost Bulovka, péče o tuto památku a ochrana životního prostředí v jejím okolí.

Článek 4

Činnost sdružení

Sdružení vyvíjí činnost směřující k ochraně a k zachování kulturní památky usedlost Bulovka na Praze 5 v katastru obce Košíře. Ve spolupráci s majiteli usedlosti pečuje sdružení o areál usedlosti, který je tvořen statkem, parkem a nezastavěnou plochou. Klíčovou aktivitou sdružení je oprava a údržba usedlosti a péče o životní prostředí v blízkosti usedlosti.

Prostředkem k naplnění cílů sdružení je zejména organizování dobrovolných okrašlovacích akcí vedoucích k zachování a udržování kulturního, historického a přírodního dědictví v rámci usedlosti Bulovka a jejího okolí. Dalším prostředkem k naplnění cílů je komunikace s orgány státní správy a samosprávy a účast sdružení na správních řízeních, jež mohou mít dopad na usedlost Bulovku a její okolí. V neposlední řadě pak sdružení spolupracuje s veřejností a organizacemi občanského sektoru na realizaci svého poslání.

Článek 5

Organizační uspořádání

Orgány sdružení jsou:

Členská schůze
Výkonná rada

Členská schůze

Členská schůze je nejvyšším orgánem o.s. Usedlost Bulovka, který se schází jednou za rok. Členské schůze se mohou účastnit všichni členové o.s. Usedlost Bulovka. Členskou schůzi svolává výkonná rada. Písemná pozvánka s programem členské schůze musí být odeslána alespoň 30 dní před termínem jejího konání na adresu všech členů sdružení.

Členská schůze především:

- schvaluje a mění stanovy
- schvaluje zprávu o činnosti a hospodaření
- schvaluje výhled další činnosti
- podává návrhy a jedná o nich
- volí a odvolává výkonnou radu
- volí a odvolává předsedu o.s. Usedlost Bulovka
- stanoví výši členských příspěvků
- rozhoduje o zániku o.s. Usedlost Bulovka.

Členská schůze se usnáší nadpoloviční většinou hlasů zúčastněných členů sdružení. Ke schválení a změně stanov, jakož i k přijetí usnesení o zániku sdružení je zapotřebí souhlasu dvou třetin zúčastněných členů.

Řádně svolaná členská schůze je usnášení schopná při 30% osobní účasti členů sdružení. Pokud je účast nižší, je svolána mimořádná valná hromada, a to nejdříve 30 minut po termínu zahájení řádné valné hromady. Program jednání této mimořádné valné hromady nesmí být dodatečně změněn. Mimořádná valná hromada musí být svolána rovněž v případě, požádá-li o to 20 % členské základny nebo dozorčí rada. Mimořádnou valnou hromadu svolává výkonná rada, popřípadě předseda sdružení. Mimořádná valná hromada musí být svolána nejpozději do 30 dnů od doručení žádosti o její svolání. Mimořádná valná hromada je usnášení schopná při 20% účasti členů sdružení.

Výkonná rada

Výkonným orgánem zajišťujícím činnost sdružení v období mezi členskými schůzemi je tříčlenná výkonná rada. Členové výkonné rady jsou voleni na valné hromadě nadpoloviční většinou hlasů zúčastněných členů sdružení. Členem výkonné rady je vždy předseda sdružení, který je z titulu své funkce zároveň předsedou výkonné rady. Členové výkonné rady jsou za svou činnost odpovědni členské schůzi. Členové

výkonné rady se při plnění svých úkolů mohou vzájemně zastupovat pouze na základě písemného stanoviska k danému problému od nepřítomného člena rady. Činnost výkonné rady řídí její předseda, který ji zároveň zastupuje navenek a dbá o to, aby všechny její úkoly byly včas a řádně plněny.

Výkonná rada především:

- Projednává a schvaluje zprávy o činnosti sdružení a jeho hospodaření předložené předsedou sdružení
- Projednává a schvaluje projekty sdružení
- Svolává valnou hromadu
- Přijímá členy a ruší členství

Výkonná rada se schází nejméně jednou za 3 měsíce a usnáší se prostou většinou přítomných členů. Jednání výkonné rady řídí předseda nebo jím pověřený člen výkonné rady.

Článek 6

Členství ve sdružení

Vznik členství

Se souhlasem Výkonné rady sdružení se může stát členem sdružení jakákoliv osoba, která podala přihlášku, uhradila zápisné, vysloví souhlas se Stanovami a získá nejpozději při rozhodování této Výkonné rady doporučení ke vzniku jeho členství ve sdružení minimálně od jednoho platného člena sdružení. Členství ve sdružení je dobrovolné a není na něj právní nárok.

Zánik členství.

Členství v občanském sdružení Usedlost Bulovka zaniká:

- písemným oznámením o vystoupení člena ze sdružení
- neuhrazením členských příspěvků po dobu 2 let
- zánikem sdružení, nebo úmrtím člena (fyzické osoby)
- vyloučením na základě rozhodnutí Výkonné rady

Člen, který závažným způsobem nebo opětovně porušuje svoje členské povinnosti, a to zejména tím, že poškozují zájmy a dobré jméno sdružení, či neplatí řádně členské příspěvky po dobu dvou let, může být ze sdružení vyloučen. O vyloučení člena rozhoduje výkonná rada prostou většinou hlasů.

Článek 7

Zásady hospodaření

Činnost sdružení není zaměřena na dosahování zisku. Jméno sdružení nelze používat k jiným účelům, než k plnění poslání sdružení.

Příjmy občanského sdružení Usedlost Bulovka mohou tvořit:

- členské příspěvky
- dotace
- sponzorské příspěvky
- dary
- příjmy z poskytovaných služeb
- dědictví a odkazy
- jiné příjmy (úroky atd.)

Článek 8

Závěrečná ustanovení

Toto znění stanov bylo schváleno na společné schůzi zakládajících členů občanského sdružení Usedlost Bulovka dne V účinnost vstoupí toto znění stanov registrací sdružení ministerstvem vnitra dle zákona 83/1999 Sb. v platném znění.

O změnách a doplnění stanov rozhoduje členská schůze dvoutřetinovou většinou přítomných členů. Návrhy změn nebo doplnění stanov předkládá výkonná rada, nebo kterýkoliv člen sdružení. Změny či doplnění stanov jsou účinné dnem, kdy sdružení bylo doručeno jejich znění s oznámením, že Ministerstvo vnitra tyto změny či doplnění vzalo na vědomí.

Příloha č. 2: Návrh na registraci sdružení

Ministerstvo vnitra
Odbor všeobecné správy
Oddělení volební a sdružování, úsek sdružování
Náměstí Hrdinů 3
140 21 Praha 4

V souladu s ustanovením § 6 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, podává

přípravný výbor ve složení:

- 1. Štěpán Procházka**, nar. 9. 5. 1982, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00
- 2. Jan Procházka**, nar. 18. 2. 1984, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00
- 3. Ivan Procházka**, nar. 13. 9. 1954, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00

jménem přípravného výboru je oprávněn jednat zmocněnec: **Štěpán Procházka**, nar. 9.5. 1982, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00

návrh na registraci občanského sdružení

Usedlost Bulovka

Přílohy: Stanovy sdružení ve dvojím vyhotovení
Zápis z jednání přípravného výboru

I.

Občanské sdružení Usedlost Bulovka bylo založeno dne s cílem ochrany kulturní památky usedlost Bulovka, péče o tuto památku a ochrany životního prostředí v jejím okolí.

II.

Členové přípravného výboru navrhují **registraci občanského sdružení:**

Název sdružení: Usedlost Bulovka

Sídlo sdružení: Jinonická 59, Praha 5, 158 00

V Praze dne

Podpisy členů přípravného výboru:

Štěpán Procházka.....

Jan Procházka

Ivan Procházka

Příloha č. 3: Zápis přípravného výboru

ZÁPIS ZE SCHŮZE PŘÍPRAVNÉHO VÝBORU

Zápis ze schůze přípravného výboru občanského sdružení Usedlost Bulovka, se sídlem Jinonická 59, Praha 5, 158 00, konané dne

Dne se konala schůze přípravného výboru občanského sdružení Usedlost Bulovka, se sídlem Jinonická 59, Praha 5, 158 00 a to na adrese sídla.

Dostavili se všichni členové přípravného výboru občanského sdružení, a to:

- 1. Štěpán Procházka**, nar. 9. 5. 1982, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00
- 2. Jan Procházka**, nar. 18. 2. 1984, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00
- 3. Ivan Procházka**, nar. 13.9.1954, bytem Jinonická 59, Praha 5, 158 00

I.

Členové navrhli, aby předsedajícím schůze přípravného výboru byl zvolen Štěpán Procházka. Jiný návrh či protinávrh nebyl vznesen.

O návrhu se hlasovalo, 100 % hlasů členů bylo pro přijetí návrhu, nikdo nebyl proti, nikdo se nezdržel hlasování. Návrh byl přijat.

II.

Členové prohlásili, že jménem přípravného výboru je oprávněn jednat Štěpán Procházka.

III.

Člen Štěpán Procházka navrhl, aby byly přijaty stanovy sdružení v předloženém znění. Jiný návrh či protinávrh nebyl vznesen.

O návrhu se hlasovalo, 100 % hlasů členů bylo pro přijetí návrhu, nikdo nebyl proti, nikdo se nezdržel hlasování. Návrh byl přijat.

O průběhu schůze přípravného výboru byl sepsán tento zápis.

Podpisy členů přípravného výboru:

Štěpán Procházka.....

Jan Procházka

Ivan Procházka

Příloha č. 4: Zpráva z praxe v Klubu Za starou Prahu

Volba tématu

Praxi jsem volil s ohledem na téma mé diplomové práce: „Občanské sdružení jako nástroj ochrany kulturní památky“. Mým cílem bylo seznámení se s občanskými sdruženími, jejichž posláním je ochrana památek. Pro lepší uchopení tématu praxe jsem si vytyčil čtyři hlavní výzkumné otázky:

- Odkud a jak tyto organizace čerpají zdroje na svou činnost?
- Jaké jsou samotné činnosti těchto organizací? (lobbying x aktivní účast na opravách památek)
- Cíle sdružení x skutečnost
- Jaká je kompatibilita cílů těchto sdružení s dotačními programy?

Při naplňování tohoto záměru jsem však narazil na množství komplikací, které se týkaly především výběru konkrétních občanských sdružení. Kritériem výběru vhodné organizace bylo její zaměření. Vyhledával jsem občanská sdružení (organizace) jejichž posláním je údržba a ochrana kulturních památek v Praze. Organizace jsem vyhledával prostřednictvím internetových stránek a přes osobní doporučení. Po krátkém pátrání jsem však musel svůj původní záměr opravit. Podle mé zkušenosti, získané při snaze dobrat se co nejrepresentativnějšího vzorku organizací, je totiž naprostá většina občanských sdružení tohoto typu založena čistě účelově pro jeden konkrétní případ – jednu památku. Organizace je založena většinou lidmi z blízkého okolí, kterých se daný problém nejvíce týká. Sdružení se aktivně vymezuje vůči investorovi stavby, spolupracuje se zainteresovanými institucemi a tím vším se snaží prosadit svůj zájem.⁷⁹ Takto aktivní jsou však sdružení jen po tu dobu, po kterou se o dané problematice skutečně rozhoduje. Pokud sdružení dosáhne svého a stavba či přestavba se nekoná či je

⁷⁹ Modelovým případem může být například záchrana Hendlova dvora na Praze 6, respektive Občanské sdružení přátel Hendlova dvora. Občanské sdružení přátel Hendlova dvora, <http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?x=116280>, www.oshendluvdvur.webzdarma.cz/vyvoj%20hd.doc (cit.15.8.2008)

provedena dle připomínek, sdružení většinou ukončí svou činnost. V případě, že se sdružení nepodaří své požadavky prosadit, rovněž zaniká, protože jeho existence pozbývá smyslu. Jednou z příčin tohoto stavu je fakt, že žádné ze sledovaných občanských sdružení se majetkově nepodílelo na vlastnictví objektu, který byl předmětem ochranného zájmu.

Po tomto zjištění se nakonec spektrum původně zamýšlených organizací zúžilo na jediný spolek, který splnil požadavek kontinuity činnosti a zaměření na ochranu památek. Organizací na kterou jsem se zaměřil a ve které jsem strávil nejvíce času se stal Klub Za starou Prahu.

Klub Za starou Prahu

Klub za Starou Prahu se prezentuje jako nepolitické občanské sdružení, které se od svého vzniku v roce 1900 věnuje nepřetržitě ochraně památek v Praze.

V současné době má jeho členská základna přes tisícovku členů. V čele klubu stojí Domácí rada, složená převážně z historiků umění, architektů a urbanistů. Klub Za starou Prahu se usiluje o propojení odborné a laické veřejnosti s cílem zachovat jedinečné kulturní bohatství Prahy.

Hlavní náplň činnosti Klubu je po celou dobu jeho existence v podstatě stejná: *„Klub sleduje proměny města, vyjadřuje se k jednotlivým přestavbám či novostavbám v Praze a v případě ohrožení památek nebo historické tváře města činí vše pro jejich záchranu“*. V souvislosti s mou diplomovou prací je pak klíčová věta, kterou klub uvádí na svých internetových stránkách: *„Sto let činnosti Klubu je pak dokladem toho, že i omezené možnosti dané statutem občanského sdružení mohou být významnou silou v boji za záchranu architektonického a kulturního dědictví, v boji za uchování historie a paměti.“*⁸⁰

Teoretické vymezení problematiky památkové péče

Institucionální památková péče u nás vznikla, stejně jako v Rakousku a ostatních částech habsburské monarchie, v roce 1850, kdy Císař František Josef zřídil Císařsko-

⁸⁰ <http://www.zastarouprahu.cz/>, Klub Za starou Prahu (cit.18.8.2008)

královskou komisí pro průzkum a uchování stavebních památek. V současné době je státem evidováno, a tudíž i chráněno, přibližně 42 000 památek registrovaných v Ústředním seznamu.⁸¹ Vymezení památkové péče v České republice se opírá především o Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.⁸² Stát tímto zákonem deklaruje zájem o ochranu svého kulturního dědictví a definuje pojmy jako kulturní památka, památková péče a stanovuje postupy správy památek.

Základním rysem systému památkové péče je dualismus – památková péče je v rukou výkonných orgánů a ty paralelně mají pro kvalitu svého výkonu k dispozici odborné organizace. Klíčovým pracovištěm v systému státní památkové péče v České republice je odbor památkové péče Ministerstva kultury, který plní převážnou část úkolů stanovených zákonem č. 20/1987 Sb. Odbor je přímo podřízen Ministerstvu kultury jako ústřednímu orgánu státní správy pro kulturní památky.⁸³

Tak jako ve většině evropských zemí zákon ukládá řádnou péči o kulturní památku jejímu vlastníkovvi. Stát tak na jednu stranu výrazně zasahuje do vlastnických práv, na druhou stranu však pouze sporadicky, nikoliv povinně, přispívá finančně vlastníkům v rámci tzv. programů, které řídí Ministerstvo kultury (program záchrany architektonického dědictví, havarijní program, program regenerace historických měst, program movitých památek atp.). Vzhledem k limitovanému rozpočtu ministerstva jsou však příspěvky poskytované vlastníkům spíše jen symbolické.³

Metody

Mým prvním kontaktem s Klubem Za starou Prahu byly internetové stránky tohoto sdružení, které v porovnání s ostatními sdruženími vykazují přijatelnou míru aktuálnosti a nabízí dostatek informací o aktivitách sdružení. Při osobní konzultaci v sídle klubu mi byla nabídnuta účast na pravidelných schůzích klubu, které se konají v každou sudou středu v sídle klubu v Juditině věži u Karlova mostu.⁸⁴ Vzhledem k zaměření klubu se většina dobrovolné práce členů týká problematiky ochrany památek. Administrativní zázemí klubu zajišťuje jeho jediný zaměstnanec - předsedkyně klubu.

⁸¹ www.cka.cc/priloha/josef-stulc, Památková péče v ČR (cit.13.8.2008)

⁸² <http://www.npu.cz/pp/dokum/legisl/pamzak/>, Zákon o státní památkové péči 20/1987 Sb. (cit. 2.9.2008)

⁸³ <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=427>, Ministerstvo kultury (cit. 2.9.2008)

⁸⁴ Na můj dotaz o možnosti praxe či dobrovolné práce v klubu mi bylo nabídnuto přerovnání katalogů v klubové knihovně. Tuto nabídku jsem s díky odmítl.

Základní metodou mé praxe byla přímá účast na členských schůzích klubu a rozhovory s členy klubu, především pak s předsedkyní klubu Phdr. Kateřinou Bečkovou. Dále jsem se pravidelně účastnil schůzí klubové rady, kam mi byl umožněn přístup. Účast na těchto schůzích byla asi nejpřínosnějším momentem mé praxe, neboť s sebou přinesla nejvíce nových poznatků a nečekaných informací, které dále ovlivnily průběh praxe. Klasickou metodou pak bylo rovněž studium literatury týkající se památkové péče jako takové a klubového věstníku „Za starou Prahu“. Původní zamýšlenou metodou byla komparace činností jednotlivých sdružení, jejichž posláním je ochrana památek. Vzhledem k mým počátečním zjištěním, která jsem popsals v úvodu, jsem komparaci v průběhu praxe používal již jen minimálně.

Řešené otázky

Jaké jsou aktivity Klubu Za starou Prahu?

„Klub sleduje proměny města, vyjadřuje se k jednotlivým přestavbám či novostavbám v Praze a v případě ohrožení památek nebo historické tváře města činí vše pro jejich záchranu.“⁸⁵

Deklarovaným cílem klubu je zachování jedinečného kulturního dědictví Prahy. Jak tato aktivita vypadá ve skutečnosti?

Klub prostřednictvím svých členů sleduje aktuální a plánovaný vývoj na poli památkové péče v hlavním městě. V případě zjištění, že dochází k porušování památkového zákona, informuje o tom zainteresované aktéry. Partnery a zároveň soupeři klubu jsou Magistrát hlavního města Prahy, odbory památkové péče a stavební odbory a především soukromí investoři – developeři. Podle mého zjištění je drtivá většina aktivit klubu „pouze“ reakcí na aktivitu některé z výše uvedených skupin. (Ve svých počátcích, kolem roku 1900 měl klub ještě dostatek kapacit i na to, aby navrhoval vlastní konkrétní architektonická řešení.)

Současná aktivita klubu tedy spočívá v tom, že vahou svého jména a schopnostmi svých členů vytváří a následně medializuje památkové kauzy. K těmto kauzám pak vydá své stanovisko a snaží se dále působit na zúčastněné aktéry. Zásadním momentem pro mou

⁸⁵<http://www.zastarouprahu.cz/dole.htm>, Klub Za Starou Prahu, (cit.18.8.2008)

praxi, respektive pro mou diplomovou práci, je fakt, že klub nezajišťuje a ani se nepodílí na samotné opravě či údržbě dotčených památek. To je zapříčiněno jednak již zmíněným vlastnickým stavem, tedy tím, že klub nemá majetkový podíl na dotčených památkách a pochopitelně také finanční náročností takovéto aktivity.

Kromě medializace památkových kauz patří mezi další činnosti klubu pořádání osvětových besed pro veřejnost, jejichž témata jsou aktuální památkové kauzy. Těchto besed se účastní zástupci klubu a pracovníci památkových odborů, kteří zde prezentují svá stanoviska, či pohledy na danou kauzu. Dalšími aktivitami jsou tematicky zaměřené vycházky Prahou s odborným výkladem, publikační činnost a provozování knihkupectví v Juditině věži na Karlově mostě.

Jaké jsou finanční zdroje klubu?

Odpověď na tuto otázku pro mne byla největším překvapením. Vzhledem k historii, reputaci a rozsahu činností klubu jsem očekával zaběhnutý fundraising a širokou paletu přispěvatelů. Klub je však zcela závislý na členských příspěvcích a darech svých příznivců. Na poradách se členové klubu se stoletou historií teprve nyní dohadují, zda oslovit soukromé společnosti s žádostí o finanční podporu.

Klub nežádá o dotace a ani to neumí. Jediným grantem je příspěvek Ministerstva kultury na vydávání klubového věstníku. Tento grant však letos končí a pro příští rok již nebude vyhlášen. Pokud budu chtít klub věstník zachovat, bude jej muset financovat z nových zdrojů. Tématem diskuse na několika schůzích klubu byla inzerce ve věstníku, resp. zájem především stavebních firem inzerovat na jeho stránkách. Členové rady klubu začali až nyní mluvit o tom, zda vůbec inzerci na stránky svého časopisu pustí. Odpověď je zatím ano inzerci a ne firmám podnikajícím ve stavebnictví a společnostem zapojeným do památkových kauz. Členové rady klubu tak odmítli inzerovat např. developerské projekty či firmy se kterými se v minulosti klub dostal do sporu. Aktivní vyhledávání a oslovování inzerentů se zatím nedostalo ani k projednání na klubové radě.

Dalším poměrně překvapivým zjištěním je to, že klubu chybí koncepce pro fundraising. Finanční dary, které klub získává, pochází v drtivé většině případů od stávajících členů. Klub nemá vypracovaný postup pro oslovování a shánění nových přispěvatelů. Členové rady se teprve nyní baví o tom, že by možná mohli začít shánět sponzory.

Zatím poslední aktivitou klubu, která měla přinést finanční prostředky, je provozování malého knihkupectví v Juditině věži na Karlově mostě. Původním záměrem bylo získat provozováním tohoto knihkupectví prostředky na rozšíření aktivit klubu - vybavení promítacího sálu v sídle klubu, techniku a propagaci. Provoz knihkupectví je po šesti měsících stále ztrátový a to i přes skvělou polohu (přímo u vstupu na Karlův most) a zajímavý sortiment.

Závěrečné shrnutí

Původním záměrem mé praxe bylo seznámit se s občanskými sdruženími, které se zabývají ochranou kulturních památek a inspirovat se jimi pro mou diplomovou práci. Po úvodním seznámení s uvedenou problematikou jsem však musel svůj záměr pozměnit. Místo široké škály malých organizací, které se zaměřují na jednu konkrétní památku jsem zvolil relativně velkou organizaci, jejíž záběr je mnohem širší a především její existence není spjata s osudem jediné památky.

Klub Za starou Prahu navštěvuji s přestávkami od letošního dubna. Za tu dobu jsem poznal, jakým způsobem klub funguje, jak realizuje svou činnost a především jak se prezentuje vůči svým členům a veřejnosti. Původní otázky mé praxe jsem zodpověděl pouze částečně, ale na místo toho jsem přišel na další – pro mou diplomovou práci důležitější – otázky. Nejdůležitějším poznatkem je patrně to, že občanské sdružení založené za účelem ochrany památky, která mu nepatří, není účastníkem připomínkových řízení, které se vedou při rozhodování o udělení stavebních povolení. K tomu, aby se sdružení stalo účastníkem těchto řízení a mohlo tedy ovlivnit vývoj je potřeba dostatečně široce formulovat jeho poslání. Řada občanských sdružení pečující o památky, tak kromě ochrany kulturního dědictví deklaruje také záměr chránit životní prostředí, resp. parky a zeleň, které často přísluší k památkově chráněným objektům. V případě, že se úprava památky dotkne také zeleně, musí být sdružení (pečující také o zeleň) přizváno k řízení. Tento poznatek jsem již aplikoval při tvorbě „ideálních“ stanov občanského sdružení pečujícího o památky. (Tyto stanovы vytvářím pro svou diplomovou práci.)

Mezi silné stránky Klubu Za starou Prahu patří jeho dobré jméno a pověst, široká členská základna a profesní odbornost jeho členů. Díky početné členské základně si

klub může zatím dovolit fungovat pouze z členských příspěvků. Další výhodou ustálené členské základny je značný počet dobrovolníků, kteří se po odborné stránce podílí na akcích klubu – vytváří kauzy, monitorují jejich vývoj a nabízejí i řešení, kde je to možné.

Mezi slabé stránky klubu patří rozhodně otázka financování, kterou jsem zmínil výše. Klub je zcela závislý na poplatcích a příspěvcích od svých členů. Vzhledem k tomu, že uvedený stav zatím stačí pro jeho činnost, klub neusiluje o dotace ani o příspěvky od firem či nečlenů. Vzhledem k uvedeným silným stránkám klubu to považuji za nevyužití potenciálu, který klub Za Starou Prahu má.

Zajímavým momentem při osobních konzultacích pro mne bylo to, s jakou rozhodností se klub, respektive jeho předsedkyně, brání označení svých aktivit slovem lobbying. Klub sice mezi své aktivity řadí poradenství, zabývá se prosazováním svých cílů prostřednictvím médií a těží z kontaktů svých členů, ale o lobování nesmí padnout ani zmínka. Slovo lobbying sdružení chápe jako označení pro korupci, tedy jev, který je podle klubu vlastní především jeho oponentům, vůči kterým se snaží co nejvíce vymezit.

Příloha č. 5: Seznam nadací a nadačních fondů poskytujících dotace na opravu památek⁸⁶

Nadace Budyně nad Ohří

IČO: 62770578

-památková zóna města, většinou fasády domů (+ pořádání kulturní činnosti)

Nadace českých památek

IČO: 48550566

-3 roky nedávají příspěvky

- do budoucna: malé projekty, zájmové (kapličky, obrazy)

Nadace Český barok

IČO:63832984

-pouze movité památky – oprava plastik, mostů, originály St.Města

Nadace Paseka

IČO: 47491825

-hl. zájem-pomoc škole restaurování v Litomyšli

Nadace pro obnovu a rozvoj Krušných hor – Renaissance 21

IČO: 65081013

Nadace Karla staršího ze Žerotína

IČO: 44939230

V současné době neaktivní

Nadace Jindřicha a Ičky Waldesových

IČO: 48461610

- kostel s presbytáři v Jihlavě-v rámci komplexu hotelu Gustava Mahlera (bývalý klášter)

Nadace 700 let města Plzně

⁸⁶ Seznam nadací a nadačních fondů poskytujících dotace na opravu památek, www.reg424.unas.cz/article.php?id=79 (cit. 14.3.2010)

IČO:45332657

- poskytují finance majitelům nemovitých kulturních památek
- západočeské muzeum - gotická hradba okolo muzea
- Městská knihovna Plzně-nástěnné malby, grafiky
- kostel v Plzni
- biskupství Plzně - katedrála

Nadace Terežín

IČO: 63155176

- pomoc městu Terežín jako taková, opravy Dolní vodní brány, Pevnosti

Nadace Chvalského zámku v Horních Počernicích

IČO: 63108275

- obnova zámku za účelem budoucího využití

Nadace Ora et Labora

IČO : 49460544

- nadace s orientací opuze na Rajhrad, jeho opravu a následné využití
- do provozu uvedena knihovna s 65 tisíci svazky

Nadace EZRA

IČO: 25798456

- mj. financování generálních oprav židovských synagog, které jsou na seznamu kulturních památek

Kulturní nadace města Blovic

IČO: 26339081

- za účelem využití kaple v Blovicích i s pozemkem pro kulturní programy

Nadace Živoucí světlo Maháprabhudíp satsang

IČO: 49625667

- mj. podporuje provoz a péči o památkově chráněný zámek a památkově chráněný park v obci Střílky, okr.Kroměříž

Nadace pro obnovu zámku Králův Dvůr

IČO: 26463989

- snaha o dosažení obnovy kulturní památky tzv. Zámeckého dvora v Králově Dvoře

Nadace Archa Plzeň

IČO: 64354121

- mj. podpora vzniku, ochrany a obnovy kulturních památek, historických nemovitostí a zařízení pro pomoc lidem v sociální a duchovní nouzi

- ochrana a rozvoj církevních a kulturních hodnot a tradic

Nadace Čapkova Strž

IČO: 61099686

- získávání fyzických a právnických nadačních darů na podporu a rozvoj činnosti památníku K.Čapka ve Strži

Nadace Georgia Agricoly

IČO: 66359007

- ochrana dochovaných montánních památek i mineralogicko-geologických lokalit před devastací průmyslovou a zemědělskou v širokém Hornoslavkovsko-krásensko-čisteckém revíru

Nadace Židovského muzea v Praze

IČO: 47606606

- záchranu a obnovu (tj. zejména restaurování, konzervování a čištění), movitých předmětů kulturní hodnoty tvořících součást sbírkových předmětů a knižních fondů Židovského muzea v Praze

Svatováclavská nadace

IČO: 61389501

- podpora ochrany krajiny a intravilánu, podpora aktivit směřujících k zachování a rekonstrukci starobylých objektů a zahrad

Nadace Občanského Fóra

IČO: 00676187

v současné době se nadace věnuje každoročně dvěma hlavními grantovými programům - **Památky a zdraví** a **Opomíjené památky**. Od roku 1996 jsou v rámci těchto programů poskytovány granty na záchranu historických budov, provozujících sociální či zdravotní službu a na záchranu zapomenutých památek. Restaurování soch Národního divadla, obnovení interiéru zámku Kačina, oprava vstupní brány do areálu Veltrusy

Nadace Landek

IČO: 60340053

- záchrana a údržba hornických památek a dokumentů, především v Ostravsko-karvinském revíru. Záchrana a údržba lokalit, které s hornictvím souvisejí nebo v minulosti kdykoliv souvisely.

Purkyňova nadace

IČO: 44224648

- jejím posláním je veškerá humanitární činnost a ochrana kulturních, uměleckých a církevních památek a tradic a též přírodního a životního prostředí.

- Nadace působí aktivně v Asociaci neziskových organizací Ústeckého kraje, v mikroregionu INTEGRO Západ Českého středohoří - Poohří, aktivní spolupracuje s Obcí Slatina na přípravě publikace a oslav 950. výročí první zmínky o obci. Intenzivní pracuje na přípravě projektu Hiporehabilitačního střediska VALDEK ve Slatině. Aktivní pracovní zapojení v největším projektu Prackovice n.L., obci postižené povodněmi 2002. Purkyňova nadace je garantem platformy ANOÚK pro kulturní a památkovou péči.

- Největší projektem roku 2003 je soubor památkově chráněných a významných objektů v obci Prackovice nad Labem, obci postižené povodněmi 2002.

- Nadace vyhlášovala grantový program PAMÁTKY A OBČANÉ III.

Nadace Kutná Hora – památka UNESCO

- Nadace je zřízena za účelem zajištění prezentace historického jádra Kutné Hory, podpora jeho zachování a uchování a plnění závazků vyplývajících z prohlášení Kutné Hory památkou UNESCO, pokud tyto úkoly nejsou adresovány městu či orgánům státní správy

Nadace Zámek Slavkov

IČO: 25574256

- Podpora stavebně historické obnovy kounicovského zámku ve Slavkově u Brna, a to v širším kontextu celého komplexu zámeckého areálu, včetně parku a souvisejících staveb, jeho trvalé údržby, běžné správy a dále pak aktivit, směřujících k soudobému a budoucímu využití zámku a celého komplexu.
- podpora činnosti historického muzea, badatelské, popularizační a publikační ve prospěch poznávání historie regionu Slavkovska, péče o sbírkové fondy muzea, jejich udržování, restaurování a rozšiřování o nové akvizice.

Nadace Rudolfa Löwiho a plzeňských židů na obnovu plzeňských synagog

IČO: 49777327

- prostředky Nadace jsou používány výhradně k zajištění rekonstrukce, obnovy a zachování nemovitých židovských památek na území města Plzně: Velké synagogy, Staré synagogy, a Židovské školy.

Nadace barokního divadla zámku Český Krumlov

IČO: 600 84 081

- Účelem nadace je zachránit, obnovit a ke všeobecnému prospěchu podporovat zámecké barokní divadlo Český Krumlov, jeho muzeum včetně jeho správy. Barokní divadlo s muzeem je nedílnou součástí Státního hradu a zámku Český Krumlov a proto se stává účelem nadace i podpora a garance všech neziskových aktivit a dalších činností vedoucích k obnově, prosperitě a revitalizaci Státního hradu a zámku Český Krumlov, města a jeho regionu.
- Nadace podporuje restaurování a rekonstrukce památek, zvláště zámeckých historických divadel, vnitřního vybavení a fondu teatrálií, aristokratických sídel a ostatních cenných památek na území ČR, odborné studie zaměřené na evidenci divadelních fondů, obnovu a oživení zámeckých historických divadel, popularizaci památkového kulturního dědictví s důrazem na posilování vztahu místní komunity k památkám aj.

Nadace Zámek Mostov

IČO: 25223372

- oživení kulturní památky Zámek Mostov, oprava a rekonstrukce budovy zámku, dalších budov k zámku náležejících, zámeckého parku, jakož i zřízení a provoz vzorkovny a muzea slavkovského porcelánu a galerie

Nadace Jakoubka ze Stříbra

- IČO: 18253024

- obnova historického jádra města Stříbra jako přitažlivého střediska turistického ruchu a kulturního centra regionu, obnova nemovitých památek, kulturního mobiliáře a sbírkových fondů, tvorba nadačních zařízení, publikační činnost, shromažďování kulturních sbírek a garance kulturních akcí - seminářů, výstav a koncertů

Slovník důležitých pojmů

Kulturní památka - objekt či předmět, který jako doklad vývoje společnosti, má takové hodnoty a význam, že jeho funkční uplatnění a uchování příštím generacím se stalo celospolečenským zájmem a potřebou. (Adamová, Křížkovský, Šouša, Šoušová, 2001)

Památková péče - souhrn všech opatření a aktivit, která jsou orientována k uchování kulturních památek a k uplatnění jejich hodnoty v životě společnosti. K činnosti památkové péče patří evidence památek, jejich dokumentace, průzkum a hodnocení. Základní principy památkové péče jsou určeny zákonem (Adamová, Křížkovský, Šouša, Šoušová, 2001)

Občanská společnost - vzniká v době emancipace evropského středního stavu v průběhu 17. a 18. Století. Znamená společnost založenou na konsensu, ve které se začínají utvářet občanská práva a občan se více podílí na správě státu. (Adamová, Křížkovský, Šouša, Šoušová, 2001)

Občanský sektor - jeden ze sektorů národního hospodářství, zahrnující všechny ekonomické instituce, které jsou institucionalizované, neziskové, nestátní a dobrovolné. (Adamová, Křížkovský, Šouša, Šoušová, 2001) Občanský sektor pokrývá zhruba to, co chtějí jednotliví lidé sami od sebe společně dělat, a to v zájmu společnosti a druhých. (Dohnalová, Malina, Müller, 2003: 58)

Organizace občanské společnosti – skupiny jednotlivců a sdružení, které nepatří ani k vládnímu ani k ziskovému soukromému sektoru. V této práci se organizacemi občanské společnosti rozumí nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost a občanské sdružení.

Občanská sdružení - jsou spolky, společnosti a hnutí, které mohou občané zakládat v rámci svého práva svobodně se sdružovat. Jejich členy mohou být jak jednotlivci, tak právnické osoby. Fungování občanských sdružení je upraveno zákonem č.83/1990 Sb.

Nadace a nadační fond – účelová sdružení majetku zřízená pro dosahování obecně prospěšných cílů, které byly založeny podle Zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb.

Obecně prospěšná společnost – je nestátní organizace podléhající veřejné kontrole, poskytující obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek. Fungování obecně prospěšných společností upravuje zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech.

Dotace – forma poskytnutí jistého množství finančních prostředků, nejčastěji ze státního rozpočtu nebo také z místního rozpočtu. Dotace může a nemusí být stanovena pro konkrétní účel.

Usedlost – typ osídlení, zpravidla zemědělského rázu.

O autorovi

Štěpán Procházka se narodil 9. 5. 1982 v Praze, kde také postupně prošel všemi stupni vzdělávacího systému. V roce 2001 odmaturoval na osmiletém gymnáziu v Praze-Troji a byl přijat na Fakultu humanitních studií (FHS) ke studiu oboru Humanitní studia. V rámci studií na FHS se zaměřil na ekonomii a historii a po třech letech získal v rámci Kvalifikačního modulu FHS certifikát Aplikované ekonomie. Prostřednictvím studijního programu Erasmus strávil jeden semestr na Univerzity of Turku ve Finsku, kde studoval program Baltic Sea Region Studies, věnovaný především ekonomii a historii Baltského regionu. Bakalářské studium zakončil diplomovou prací na téma „Antimonopolní politika a případ Microsoft“ a překladem knihy o historii antimonopolních politiky ve Spojených státech „Myth of The Robber Barrons“ z angličtiny do češtiny. Po ukončení bakalářského studia byl přijat na navazující magisterský obor Studia občanské společnosti. Téma jeho závěrečné práce „Občanské sdružení jako nástroj ochrany kulturní památky“ odráží jeho zájem o problematiku péče o kulturní památky prostřednictvím organizací občanského sektoru. Závěry práce a poznatky ze studia by rád uplatnil v praxi při péči o kulturní památku usedlost Bulovka na Praze 5.